

Natur & miljø

2.2017 | Et magasin fra Naturvernforbundet

TRUDE GÅR FOR SKOG

PER-ERIK PLUKKER PLAST

MAGNUS LENKER SEG FAST

HONORATA FJERNER PØBLER

Bilen din blir til nye morsomme ting

Lekestuen kan være den gamle bilen din.

Kravet fra myndighetene er at 85 % av materialene i bilen din skal gjenvinnes. Hele 85,2% av materialene i din kasserte bil ble gjenvunnet i 2016. Hvordan klarte vi det? Hemmeligheten ligger i de små detaljene og ny teknologi. Biler inneholder bl.a store mengder, og mange typer plast. På grunn av nye gjenvinningsteknikker, kunne vi i fjor gjenvinne mer plast enn før. Og bruke det til nye produkter, som for eksempel lekehus og hagemøbler. Totalt ble 97,7% av bilen din gjenvunnet i 2016. Slik sparer vi miljøet for store mengder CO₂-utslipp. **Alle vinner på gjenvinning.**

autoretur

Siste stopp - Ny start.

TEMA: Naturen vi mister – og de som gjør noe med det

Norsk natur er under press. Utbygginger, forurensning og klimaendringer er blant truslene som møter vår natur og vårt miljø. I denne utgaven av Natur & miljø forteller vi historier om mennesker som går litt lenger, klatrer litt høyere, graver litt dypere og står på dag og natt for å ta vare på det mest dyrebare vi har. Naturen.

- 48 Operasjon Dagsverk
- 54 Strikk naturvernsvotter!
- 62 Natur og Ungdom 50 år
- 66 Folkets klimadugnad

9

«Vi kan grave flere titalls centimeter ned i fjæra, og det er plastikk, plastikk, plastikk. Jeg vil anslå at 20-30 prosent av alt som ligger her er plastikk. Det er ganske groteskt.»

PER-ERIK SCHULZE,
marinbiolog, Naturvernforbundet

Forside: Eivind Stoud Platou/Handverk.

En natur uten beskyttelse

Kristian Skjellum Aas
Redaktør,
Natur & miljø

Dette er ikke et grønt skifte. Det er ikke engang antydning til et grønt skifte.

NATUREN ER vårt fundament, våre omgivelser og vårt hjem. Uten naturens ressurser og tjenester ville vi ikke hatt noe grunnlag for å leve på jorda. Vi er en del av naturen, og benytter oss gladelig av dens ressurser og tjenester. Rent vann, ren luft, mat, drikke, lys, energi, metaller, planter og dyr.

Samtidig er det slik at vi bruker mer av naturens ressurser enn naturen selv klarer å skape. Vi bygger ned arealer, utarmer jordsmonn og pumper opp olje i et tempo som naturen ikke klarer å hankses med. Da oppstår ubalanser som artstap og klimaendringer. Noen mennesker gir alt for naturen vi alle er avhengige av. Noen få av disse møter du i dette nummeret av Natur & miljø.

Men hvorfor er det slik at naturen, det viktigste vi har, er avhengig av frivillig innsats og beskyttelse når det er i alles interesse å bevare den? Kortsiktig økonomisk gevinst vinner ofte over langsiktig forvaltning. Det er viktig at vi skaper økonomiske systemer som belønner de som sikrer naturens ressurser og tjenester, istedenfor å forringe dem. De første, spede skrittene mot et slikt system trodde jeg skulle komme med Grønn skattekommisjon, som la frem sin nokså svake rapport i desember 2015.

Men i årets statsbudsjettforslag finnes ikke en eneste henvisning til Grønn skattekommisjon. Den allerede svake rapporten er dømt til nedstø-

ving. Miljøforvaltningen, som skal kartlegge og sikre de verdiene som finnes i norsk natur, bygges ned. Vernede elver skal legges i rør, og det som blir igjen av natur skal deles opp med stadig rettere og bredere asfaltstriper, som vi skal kjøre et voksende antall biler på. Midlene til skogvern kuttet. Det blir dyrere å reise kollektivt. Manglende utslippskutt maskeres ved hjelp av tallmagi, mens man kutter i midler til å tilpasse samfunnet vårt til de klimaendringene vi allerede har forårsaket. Det gjøres ingenting for at vi skal reparere heller enn å kjøpe nytt, eller leie istedenfor å eie, for å spare ressurser. Dette er ikke et grønt skifte. Det er ikke engang antydning til et grønt skifte.

Forurensning, klimaendringer og nedbygging truer store deler av norsk natur. En natur som ikke engang skal kartlegges før den forsvinner, med kuttene i miljøforvaltningen som det legges opp til. Naturvernforbundet er en motkraft til denne utviklingen, og presenterer i dette nummeret av Natur & miljø et utvalg folk som gjør det lille, eller store, ekstra for å ta vare på naturen vi mister. De kunne nok ha ønsket seg et snev av velvilje fra styrende makter også. For hva er det vi skal leve av etter oljen? Jo, det samme som vi alltid har levd av: naturen vår og ressursene som finnes der. Vårt fundament. Og hvis naturen er i dårligere stand, er vi dårligere rustet til å klare oss. ■

**Natur
& miljø**

Utgiver:
Naturvernforbundet
Mariboes gate 8, 0183 Oslo, Norge.
Telefon 23 10 96 10
Telefaks 23 10 96 11
E-post: redaksjonen@naturvernforbundet.no

Redaktør: Kristian Skjellum Aas
ka@naturvernforbundet.no
Journalist: Tor Bjarne Christensen
tbc@naturvernforbundet.no
Annonser: GMK, tlf 55 10 10 97
Layout: Ketill Berger, Film & Form
Trykkagent: Polinor

Abonnement:
Første år: 195,-
Bedrifter/institusjoner: 700,-
Enkeltpersoner: 360,-
Bestilles hos medlem@naturvernforbundet.no
Naturvernforbundet innestår ikke for miljøvennligheten til de bedrifter, tjenester eller produkter som det annonseres for i Natur & miljø.

Naturvernforbundet

NORGES BONDELAG

Matfat for generasjoner - verdt å ta vare på!

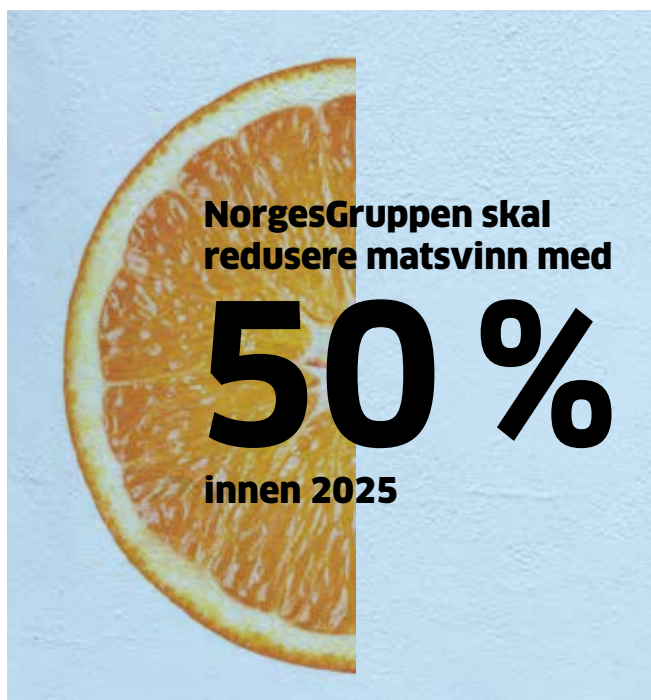
NorgesGruppen

ALTFOR MYE SPISBAR MAT GÅR RETT I SØPLA

NorgesGruppen skal redusere matsvinn i egen drift med 50 prosent

- Vi ønsker samtidig å bidra til mindre matsvinn hjemme hos forbruker
- Vi innfører derfor «normalt brukbar til» i tillegg til «best før»-merking på utvalgte produkter
- Vi håper dette vil bidra til kunnskap om at mat også kan nytes etter «best før»-dato

→ norgesgruppen.no

DESIGN: ITERA GAGETTE/FOTO: STOCKPHOTO

TILPASSET DIN STIL

H-VINDUET PLUS+

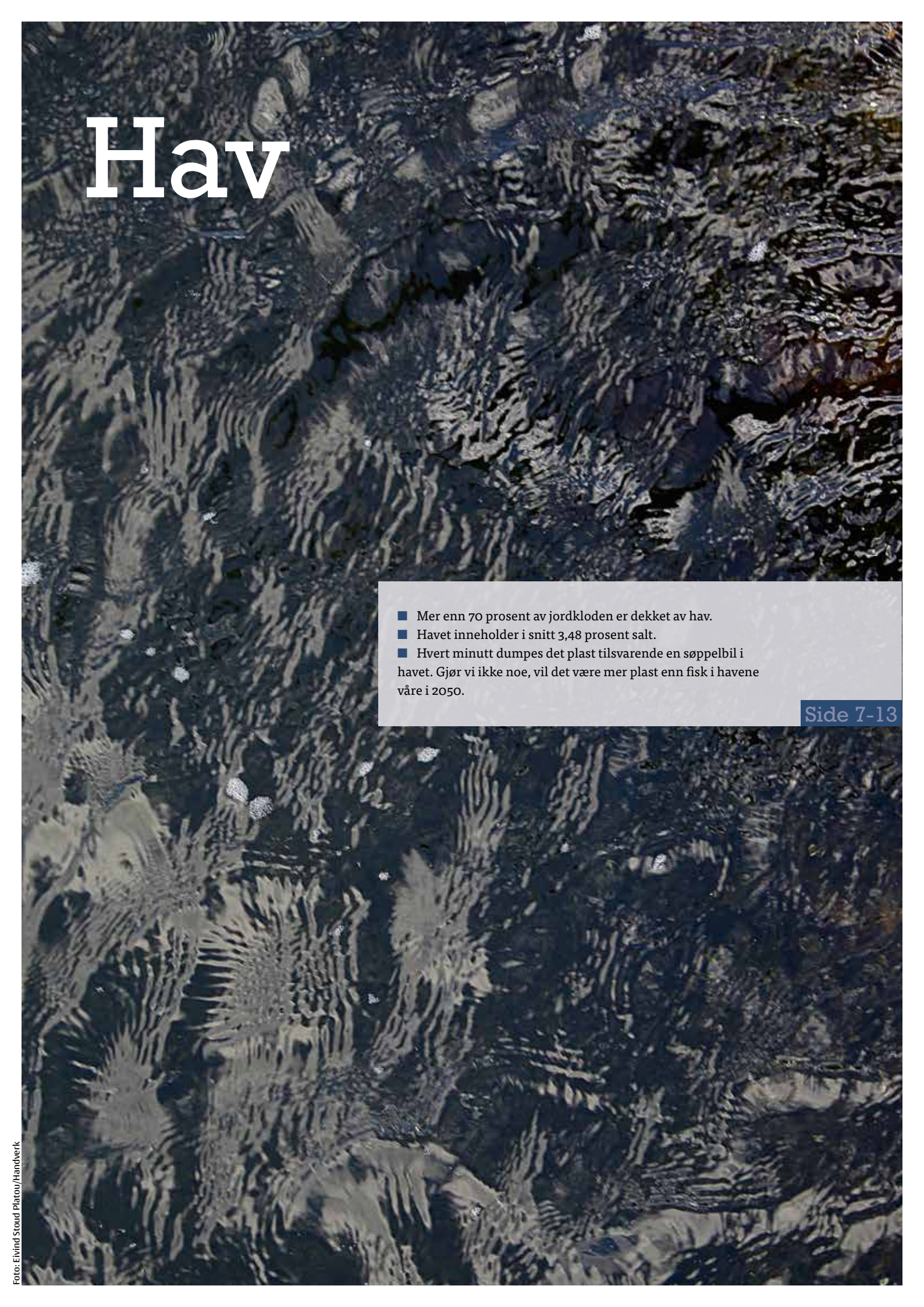
ELLE MELLE. Foto: Kristin Støylen.

VEDLIKEHOLDSFRIE KVALITETS-
VINDUER – DU SPARER BÅDE TID,
PENGER OG MILJØET.

Hvinduet[®]+
PLUS

hplus.no

Hav

An aerial photograph of a rugged coastline. The water is dark and textured with small, white-capped waves. The shoreline is composed of dark, jagged rocks, and large, brownish-green seaweed or kelp beds are visible in the shallow water near the shore.

- Mer enn 70 prosent av jordkloden er dekket av hav.
- Havet inneholder i snitt 3,48 prosent salt.
- Hvert minutt dumpes det plast tilsvarende en søppelbil i havet. Gjør vi ikke noe, vil det være mer plast enn fisk i havene våre i 2050.

Side 7-13

Per-Erik Schulze
45 år
Marinbiolog, Naturvernforbundet

PLAST I PARADIS

Hvorfor sitter Per-Erik Schulze med hendene fulle av små plastkuler på ei strand ved Frierfjorden? Bli med til «Helvetesstranda», hvor millioner av små plastkuler ligger blandet med jord og sand.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Frierfjorden, Telemark, 28. september

Prolog

Per-Erik Schulze går ned mot Frierstranda på Herøya. Det er en nitrist dag, regnet yrer ned over Grenland, dusjer landskapet med små regndråper. Ikke sånne som du blir våt av med det samme, men den typen som væter deg så langsomt at du ikke oppdager det før det er for sent.

To-tre meter fra vannet setter han seg ned og begynner å grave med bare hendene. Han har på seg en

oransje lue og en grønn regnjakke, ikke ulik fargene på høstløvet han børster bort for å avdekke jordsmonnet. Og så henter han opp en håndfull svart jord med en mengde hvite prikker. Ved første øyekast kan det se ut som store mauregg. Men det er ikke det. Det er plastkuler, eller pelleter.

– Det er masse her. Vi kan grave flere titalls centimeter ned i fjæra, og det er plastikk, plastikk, plastikk. Jeg vil anslå at 20-30 prosent av alt som ligger her er plastikk. Det er ganske groteskt, sier Schulze, som jobber som marinbiolog i Naturvernforbundet.

– Frierstranda er en av Europas mest plastforurenkede strender. Vi kaller den bare for Helvetesstranda, sier Schulze.

Men hvor kommer all plasten fra? For å finne svar på ►

Foto: Tor Bjørne Christensen

Millioner av plastkuler ligger strødd på Frierstranda. Rett på den andre siden av fjorden ligger Norges største plastfabrikk.

det må vi dra over på den andre siden av fjorden, hvor den britiske kjemikaliegiganten INEOS driver Norges største plastfabrikk.

Kapittel 1

«Verden kollapse uten plast»

Frierfjorden ligger ved utløpet av Skiensvassdraget mellom Porsgrunn, Skien og Bamble. Navnet «Frier» stammer trolig fra norrøn tid og betyr den «vakre». Og det er vakkert her, men fjorden er også kjent som en av verdens mest forurensede. I 1928 ble Herøya Industripark etablert av Norsk Hydro. Det var starten på et industrieventyr, men også første kapittel i en lang og vond forurensningshistorie. Produksjon av gjødsel, magnesium og ferrolegering har forurenset fjorden med dioksiner, klorforbindelser, tungmetaller, PCB, kvikksølv og PFAS. Fjorden er renere nå, men fortsatt kan du ikke spise fisken du fanger her.

Vi følger Herreveien fra Stathelle og innover fjorden på Bamble-siden. Hit kom plastindustrien på slutten av 1970-tallet. Da ble et nytt kapittel påbegynt, og mens vi kjører inn langs rørgata på plastfabrikken, hvor skifergass fra USA til blir til plastråstoff, skrives det fortsatt på det kapittelet.

På plastens side

Vegg i vegg med plastfabrikken ligger Norner, som er et forsknings- og teknologisenter for plastindustrien. Her har vi en avtale med en mann som han vært i bransjen nesten siden plastens barndom.

– Jeg er på plastens side, og jeg er både stolt og skamfull, sier Ole Jan Myhre.

Myhre er markedsdirektør i Norner. Han bruker mye av tiden sin på å reise til kunder i inn- og utland. Norner hjelper kundene med å utvikle ulike plastprodukter, og akkurat nå jobber de tett med Bama for å se på hvordan de best kan emballere frukt og grønt.

Foto: Tor Bjarne Christensen

– Dette er akkurat den typen mikroplast som er funnet i lundefugler, havsuler og andre havgående sjøfugler, sier marinbiolog Per-Erik Schulze i Naturvernforbundet.

– Jeg er stolt av å ha vært med på de siste 30 årene av plastens utvikling, men jeg skammer meg over at det er først nå at vi ser effektene av plastforsøplingen. Plast havner i naturen og i havet, hvor den blir spist av fugler og dyr, og mange av dem dør. Vi har ikke hatt fokus på plast i havet tidligere, det var ikke noe tema før inntil to år siden, sier Myhre.

Hvis han kikker ut av vinduet sitt, kan han se ned på plastfabrikken, hvor han jobbet fra 1987 til 2007. Gjennom flere tiår har han vært med på å utvikle plastråstoffer og produkter som har blitt store internasjonalt.

– Vi vet at plastforbruket vil tredoble seg frem til 2060. Det er ikke noen vei tilbake. Det er bare ett materiale som kan «fasilitere» den samfunnsendringen vi står overfor, og det er plast. Hadde vi fjernet plasten, ville verden kollapse, hevder Myhre.

Middagstallerken full av plast

Plast skiller seg fra de fleste andre materialer på klo-

den fordi den ikke brytes ned. Når plast havner i naturen og i havet blir den over tid delt opp i stadig mindre biter, men den blir ikke borte. Stadig mer plast blir spist av fugl, fisk og sjøpattedyr, som tror det er mat. Plasten gir dyra en metthetsfølelse, og mange dør som følge av avmagring. En studie av mageinnholdet i havhester på Lista fra 2004 til 2008 viser at 98 prosent av fuglene hadde plast i magesekken, i snitt 0,33 gram per fugl. Det tilsvarer en stor middagstallerken med plastgjenstander for et menneske. Plastkuler av samme type som produseres her i Bamble er funnet i magen til havhester helt opp til Svalbard.

Og det stopper ikke der. Ifølge Havforskningsinstituttet hadde 20 prosent av undersøkte krabber i Barentshavet ulike typer plastbiter i magen. Det har også blitt påvist at dyreplankton spiser plast. Plasten finnes nå i alle ledd i næringskjeden, og World Economic Forum har regnet ut at det vil være mer plast enn fisk i havet i 2050.

Foto: Tor Bjørne Christensen

Plastforsøpling i Paradisbukta på Langøya. En dag skylte over 100 ørepinner i land her.

Kapittel 2

Fra Helvetesstranda til Paradisbukta

Forsøplingen av kysten langs Telemark har vært en økende bekymring, og i 2015 gikk Porsgrunn, Bamble og Kragerø kommuner sammen om å overvåke seks strender for å finne ut hvor mye søppel som driver i land. Bak det hele sto Per-Erik Schulze og Naturvernforbundet i Kragerø, som har foretatt feltarbeidet. Og resultatene har overrasket alle. I løpet av ett år driver det i land tusenvis av plastbiter på hundre meter strand, cirka ti kilo i året.

Vi stanser i Flakvarpbukta ved utløpet av Skienselva. Rett nedenfor veien ligger ei fin lita strand. Små bølger skulper forsiktig inn over hvit sand. Denne stranda er ikke med i overvåkningsprosjektet, men Schulze vil se hva han kan finne, og han trenger ikke å lete lenge. En plastpose ligger og dupper i vannkanten. Vi finner biter av tau, isopor, Q-tips, ei blomsterpote, en

six-pack-innpakning, en bagasjeremse fra en flyplass og diverse andre plastbiter. Og litt lenger opp, mellom pinner og siv som havet har skylt inn, finner Schulze det han ser etter. Plastkuler. Det er bare å begynne å plukke. I løpet av et par minutter har han hånden full. Noen ser helt nye ut, nesten gjennomsiktige, andre er farget av å ha ligget ute en stund.

– Vi finner plastkuler i fjæra i hele fjorden. Vi kan stoppe og se hvor som helst, de er over alt, sier Schulze.

Flere tonn med plastkuler

Kort tid etter er vi fremme ved Frierstranda. Lokalbefolkningen drømmer om å anlegge badestrand her, men før det kan skje må det ryddes opp. I skvalpesonen, et per-tre meter fra vannet, ligger det millioner av plastkuler.

– Det dreier seg trolig om flere tonn plast, bare på denne ene stranda, sier Schulze.

– Dette er gamle synder, men vi vet også at utslipp har pågått helt frem til i dag. Vi har undersøkt strendene i nærheten av fabrikken og finner helt ferske peller der, sier Schulze.

Fra stranda kan vi se over fjorden til INEOS plastfabrikk. Det er ikke vanskelig å tenke seg at vind og strømforhold har ført plastkulene over hit. Fabrikken produserer peller som råstoff til matvareemballasje, film til emballasje- og bygningsindustri og til farmasøytisk industri. Du lever knapt en dag uten at du er i befatning med plasten som lages her. Av plastkulene som ligger strødd på denne stranda, kunne det lages store mengder emballasje.

– Dette er et miljøgiftproblem, og det må ryddes opp. Ved neste høyvann og storm går mye av dette på sjøen igjen. Det meste vil havne langs kysten herfra og ned til Kristiansand, men noe tas med strømmene og føres nordover mot Arktis. Dette er akkurat den type mikroplast som er funnet i lundefugler, havsuler og andre havgående sjøfugler i Nordsjøområdet og Nordskehavet. Naturvernforbundet har funnet slike peller helt nord til Lofoten, sier Schulze.

Sanitærstranda

På vei utover i fjorden stopper vi på Bøkkerkåsa, et av de andre overvåkningsstedene i Frierfjorden. Stranda er kjent for å fange opp spesielt mye sanitæraftall. Sprøyter, ørepinner, tannpikere, alt som folk kan finne på å putte i do. Det er ikke på langt nær like mye plastkuler her, men vi trenger ikke å lete lenge før de dukker opp. Også her ligger de nedover i jordsmonnet.

– Vi har undersøkt strendene ganske ofte, noen ganger med bare en ukes mellomrom. På den måten har vi kunnet dokumentere at avfall som har havnet på strendene driver ut igjen. Våre tall viser at bare ti prosent av det som driver inn på ei strand blir liggende, resten er på flyt rundt i fjorden, sier Schulze.

Over hundre ørepinner

Siste stopp er Langøya. Der ligger det ei sydvendt strand, hvor bølgene ruller tungt inn fra Skagerrak. Tom Erik Økland, som driver restaurant på øya, henter oss i Langesund med den lille båten sin. Han har en gang uttalt at «livet nytes best i dorgefart», og selv om det kan være mye sant i det, er dorgefarten over fjorden i regnet ingen nytelse akkurat i dag. Store deler av året er Økland ute på Langøya. Han har gjort jevnlig registreringer av forsøplingen på den sydvendte stranda. En morgen han kom ned dit, var den full av Q-tips. Det var mer enn hundre stykker. Og så viste det seg at det hadde vært overløp på kloakken lenger inne i fjorden. At ørepinnene deres skulle havne på ei strand langt ute i havgapet, hadde de nok ikke tenkt på, alle de som kastet dem i do.

– Jeg har funnet veldig mye forskjellig, søppel av alle slag. Det er ganske sørgelig, og jeg mistenker at

folk ikke har helt tankene med seg om dagen. Før jeg begynte registreringene her, ante jeg ikke at det var så ille, sier Økland.

Plast i Paradis

Tenk deg ei strand innerst i en bukt, med glatte sva-berg på begge sider, og verdens fineste hvite sand mot et belte av strandplanter og en nydelig strandeng innenfor. Det er lett å forstå at stedet har fått navnet Paradisbukta.

Men selv ikke Paradis er fritt for plast. Vi finner et rikt sortiment av plastprodukter. Først ser det ikke ut til å være noen peller her, men det er bare fordi vi leter for nær vannet. Inne ved strandenga, så langt inn som femten meter fra vannet, ligger det plastperler og lyser i nede i gresset, mellom skjell og steiner. De minner oss om at noe sånt som ren urørt natur, det skal du jammen dra langt av gårde for å finne.

Epilog

En formiddag i oktober ringer jeg til Magnar Bakke, administrerende direktør i INEOS Norge, for å spørre ham hva selskapet har tenkt å gjøre med alle plastkulene som er funnet på strendene i Frierfjorden.

– Jeg har selv vært på Frierstranda og sett, sier Bakke. – Pelletene ligger i jordsmonnet og stammer antagelig fra vår fabrikk. Det dreier seg om «gammel moro». For 20-40 år siden ble ikke dette sett på som et problem, sier Bakke.

– Er dere villig til å rydde opp etter dere?

– Ja, vi har sagt at vi kan være med på å betale for oppryddingen av Frierstranda, hvis Porsgrunn kommune vil organisere en opprydding. Det har vi foreløpig ikke fått svar på om kommunen ønsker, sier Bakke.

– Har dere kontroll på utslippene av plast fra fabrikken?

– Ja. Man kan aldri si at det er null, men det er snakk om ubetydelige mengder, sier Bakke.

– Når fikk dere stanset utslippene fra fabrikken?

– Jeg tør ikke å si et årstall. Det kan ha kommet ut peller inntil for et par år siden. Men det som er sluppet ut stammer hovedsakelig fra de første tiårene etter at produksjonen startet her i 1977, sier Bakke. ■

Fra Frierstranda kan man se rett over til INEOS plastfabrikk i Bamble.

Foto: Tor Bjarne Christensen

Magnus lenker seg

Hva kommer det av at Magnus lenker seg fast, demonstrerer og aksjonerer? Hvorfor lar han seg arrestere og settes på glattcelle? Hvorfor møter han i retten og betaler bøter for ... ja for hva da, egentlig?

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Oslo, 27. september 2017
En liten gruppe går bortover Møllergata, raskt, målrettet. Ved Stortorvets Gjæstgiveri

tar de til høyre, passerer Grændsens Skotøimagazin, før de følger Lille Grensen mot Stortinget. Helt først går Magnus Storvoll Strømseth, 2. nestleder i Natur og Ungdom. Han skal aksjonere. Det er ikke første gang. Han kommer til å gjøre det igjen.

– Nå skal vi aksjonere utenfor Stortinget, hvor Høyre, FrP, KrF og Venstre skal snakke om hva slags regjering vi skal få, sier Magnus.

Det er noe hverdagslig i måten han sier det på, som om han er på vei til butikken for å kjøpe brød og melk. Fiskeboller. Poteter.

– Vi skal minne dem på at oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja fortsatt er en veldig aktuell sak, at det ikke må settes på spill, sier Magnus.

Framme ved Stortinget slutter de seg til flere andre som allerede står oppstilt bak et stort banner. «Ta oss til topps i klimaligaen», står det. «Kutt utsleppa – la olja ligge». Og ganske snart faller de inn i de taktfaste

fast (om han må)

ropene. *La olja ligge, la olja ligge, la olja ligge.* Det er ingen melodi, det ligner mest på det du kan høre på en fotballkamp. *Rosenborg, Rosenborg, Rosenboooorg.*

Lenket seg fast

Magnus har vært med på aksjoner siden han var 13 år gammel. Første gang var under valgkampen i 2009. Da snek han seg rundt i Tromsøs gater midt om natten og klistret opp plakater for det fiktive «Oljepartiet». Øverst på lista til Oljepartiet sto Helga Pederesen (Ap). Deretter fulgte Statoil-sjef Helge Lund, Frp-leder Siv Jensen, LO-leder Roar

Flåthen og flere andre. Bak påfunnet sto naturligvis Natur og Ungdom.

Det ble noen avisartikler av det, men livet som aksjonist kan være langt mer dramatisk enn som så. Det kan være lenker, politi, arrest, rettssak, dom og straff. Magnus var blant de rundt hundre aksjonistene som deltok i aksjonene for å stanse gravedumping i Førdefjorden i 2016. Aksjonistene ville hindre Nordic Minings prøveboring på Engbøfjellet, der gruveselskapet har fått tillatelse til å hente ut rutil. For å få til det skal de knuse store deler av fjellet og dumppe det i fjorden. Og det er ikke småmengder det er

snakk om. Når gravedriften kommer i gang, vil det gå ti tonn gruveslam ut i fjorden hvert eneste minutt i femti år, helt til 250 millioner tonn er deponert i den nasjonale laksefjorden. Konsekvensene for livet i fjorden kan bli alvorlige, ifølge rapporter fra blant andre Havforskningsinstituttet. Miljødirektoratet sa først nei til prosjektet, men så snudde de, og tillatelsen ble gitt.

– Jeg aksepterer ikke den skaden som følger av å dumppe gruveavfall i Førdefjorden. Hvis jeg kan bidra til å hindre dette ved å bruke sivil ulydighet, mener jeg at det er riktig, sier Magnus. ➤

Foto: Amanda Iversen Orlich, NU

Foto: Amanda Iversen Orlich, NU

Magnus Storvoll Strømseth blir arrestert og båret bort etter å ha lenket seg fast for å hindre gravedumping i Førdefjorden i 2016.

Forbrytelse og straff

Magnus var i Vevring i to uker i forbindelse med aksjonen. Han koordinerte, fulgte opp pressen og ordnet med praktiske ting. Én dag aksjonerte han.

– Vi lenket oss fast i hverandre, to og to, på beltene til boremaskinene. Etter en stund kom politiet kjørende opp på fjellet. De leste opp en forkynning om at vi måtte flytte oss innen femten minutter, hvis ikke ville vi bli fjernet med makt. Da tiden var gått, klippet de lenkene, og vi ble båret inn i politibilen og kjørt på glattcelle. Der satt vi i cirka to timer, forteller Magnus.

Men det var ingen angrende syndere som ble fraktet ned fra fjellet den dagen. Det finnes et bilde av dem rett etter arrestasjonen. De sitter baki politibilen og roper. *Nei til dritt i norske fjorder, nei til dritt i norske fjorder!* Stemningen er upåklagelig, selv om de nettopp er ilagt bøter på elleve tusen kroner hver.

Med sydvest og banner

Utenfor Stortinget har Magnus stilt seg opp helt bakerst. Han har på seg en gul fisker-sydvest og holder opp et banner. Han kan minne om en supporter med fotballskjerfet. Men det er ikke Rosenborg, ikke Tottenham eller Liverpool, det handler om. Magnus og de andre vil be Regjeringen la olja ligge, men det er Venstre og KrF som må bringe kravet videre. Venstreleder Trine Skei Grande har nettopp vært her, og nå kommer Kjell Ingolf Ropstad, nestleder i KrF. For at KrF og Venstre skal støtte en ny Solberg-regjering, må de få noe tilbake. Aksjonistene her ute mener at det skal være oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja, stans i utdelingen av oljelisenser og klimakutt som monner. Flere av

aksjonistene har håndplakater hvor det står «vi stoler på dere».

Tiltalt og dømt

Magnus nektet å vedta boten han fikk etter aksjonen på Engebøfjellet i 2016, og den 20. september i år måtte han møte i Oslo tingrett, tiltalt for brudd på politilovens §30, for å ha unnslått å «straks rette seg etter pålegg, tegn eller øvrige signaler gitt av politiet».

– Vi var fire aksjonister som møtte. Vi hadde ikke råd til forsvarer, så vi forklarte oss selv om det vi hadde gjort og hvorfor vi mente at det ikke skulle dømmes. Det er selvfølgelig litt tøft når du føler at motparten ikke tar deg helt seriøst, sier Magnus.

Magnus tapte sin sak og må betale boten. I alt 86 personer ble bøtelagt etter aksjonene på Engebøfjellet. Natur og Ungdom har beregnet den samlede summen bøter til én million kroner.

– Én million kroner er mye penger. Var det verdt det?

– Ja, jeg synes det. Selv om prøveboringen som vi aksjonerte mot ble gjennomført til slutt, fikk vi vist at det er stor motstand mot dette. Over hundre personer deltok, og vi fikk mye oppmerksomhet over hele landet. Det i seg selv gjør at det var verdt det.

– Kommer du til å lenke deg fast igjen?

– Ja, hvis de starter gravedumping i Førdefjorden eller Repparfjorden, eller hvis det blir aktuelt å bore etter olje i Lofoten, Vesterålen og Senja.

– Hvorfor godtar dere ikke at en sak er tapt når den er demokratisk vedtatt?

– Når vi ser at viktige naturverdier vil gå til spille, mener jeg at vi kan handle på vegne av naturen og fisken i fjorden. I Førdefjorden har de tenkt å fylle opp halvparten av dyb-

den med gruveavfall. Det vil bety slutten på den reine og rike fjorden vi nå har. Havforskningsinstituttet har nylig gjort undersøkelser i Jøssingfjorden, hvor det ble dumpet gruveavfall for tretti år siden, og der er det fortsatt så godt som dødt. Vi må hindre at det skjer igjen, sier Magnus.

It's all in a day's work ...

Aksjonistene holder koken utenfor Stortinget. *Oljefritt er en kjerneverdi, oljefritt er en kjerneverdi*, roper Magnus og de andre, for anledningen tilpasset til KrFs sjargong. Og kanskje blir han rørt, Ropstad, kanskje flytter han miljøsaken et par hakk opp på over saker KrF vil kreve gjennomslag for. Dagsrevyen er til stede og filmer til kveldens sending. Regjeringsforhandlingene er en av dagens hovedsaker, og i bakgrunnen venter journalist og nyhetsanker Lisbeth Skei, klar til å intervju aktørene. Etter et par minutter går Ropstad inn i Stortinget, og så er det hele over, like brått som det startet.

– Hvorfor gjør dere dette? Tror du at det har noen hensikt?

– Ja, jeg tror det gjør inntrykk på KrF og Venstre når de ser at de har støtte i saker som også er viktig for dem. Det tror jeg har noe å si når de setter seg ved forhandlingsbordet, sier Magnus.

Aksjonistene pakker sammen. Plakater og utstyr legges tilbake i store sekker, klar til å brukes igjen. Å aksjonere trenger ikke å involvere lenker, bøter og glattceller. Du trenger ikke alltid å snike deg rundt om natta. Noen ganger holder det lenge med ti minutter med sydvest og banner, og så tilbake på jobb. *It's all in a day's work for Magnus Storvoll Strømseth.* ■

Skog

- Man antar at de første skogene ble til for rundt 380 millioner år siden. I dag antas det å være rundt 3 billioner trær på jorda.
- Taigaen er et skogsbelte som strekker seg rundt den nordlige halvkule. Ifølge dikteren Rolf Jacobsen starter taigaen ved Ånestadkrysset i Løten i Hedmark.
- I Norge er litt over 2 prosent av skogen eldre enn 160 år. Det er 1131 kjente, truede arter som lever i norsk skog.

Side 17-31

Trude Myhre
39 år
Skogbiolog i WWF Norge

Trude går for skogen

Hvorfor har Trude Myhre lagt ut på en pilegrimsferd for norske skoger, og hvorfor vil hun ikke stoppe før de får like mange milliarder som regnskogen i tropene?

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Skogpilegrim Trude Myhre kommer gående på en støvete grusvei. Hun har vandret langs beitemarker og åkre, over bruer, langs veier, i skoger, over fjell, i sol og regn. Nå kommer hun ned pilegrimsleden fra Dovrefjell, og jeg står nede i dalen og funderer på hvordan en pilegrim ser ut. Jeg mener, du får tid til å tenke når du er ute og går sånn, dag etter dag, flere uker i strekk. Hva har vandringen, ensomheten og ødemarken gjort med henne? Har hun kledd seg i kjortel? Går hun med vandringsstav og skulderveske? Vil hun

komme som en profet ned fra fjellet, med fornyet innsikt og en dypere visdom, som Moses med steintavlene?

Valfarter for milliarder

Og så kommer Trude. Så vidt jeg kan se har hun hverken stav eller steintavler. Hun ligger i det hele tatt lite på en klassisk pilegrim, der hun går og taster på mobilen sin i det fine kveldslyset noen kilometer fra Oppdal, iført svart skyggelue, store solbriller og grå høyhalset genser. Trude følger pilegrimsleden mot Olav den helliges grav i Nidarosdomen, men det er ikke Olav Haraldsson hun valfarter for. Det er mosegrodde trær, død

ved og et eventyrlig mylder av liv.

– Jeg vil sette skogvern på dagsordenen, sier Trude. – Vi må ha en milliard kroner på skogvernbudsjettet hvert år om vi skal redde mangfoldet i norske skoger. Og vi har dårlig tid. Skogvern er jobb nummer én.

Hans Nielsen Hauge og Trude

Trude Myhre er skogbiolog i WWF og sitter i Naturvernforbundets skogutvalg. Hun la ut fra Klima- og miljødepartementet i Oslo 1. august, og fem uker senere ankom hun Miljødirektoratet i Trondheim. Jeg slo følge med henne fra Driva til Oppdal, langs skogholt og nyslåtte enger, mens sola farget landskapet gyllent. ➤

Nei, Trude Myhre spiller ikke
Pokemon Go. Hun jobber for
livet i gamle skoger.

– Det var noen som sammenlignet meg med Hans Nielsen Hauge, du vet, han vandrende misjonæren. Han strikka visst mens han gikk, og jeg går og taster på telefonen. Det ser jo ganske likt ut, sier Trude.

Selv om Trude ikke strikker klær til fattige, slik Hauge gjorde, er de ikke så forskjellige, de to. Akkurat som Hauge har Trude en misjon, et kall. Det er noe som driver henne, noe hun får gnagsår for, noe hun synker ned i enkle pilegrimssenger for, utslitt etter mangfoldige kilometer. Og så arbeider hun mens hun går, for hun går ikke der og ser på tv-serier eller spiller Pokemon Go. Hun prater med folk, sender e-poster og meldinger i øst og vest, legger ut bilder og poster på Facebook, Instagram og Twitter. Hun er en vandreende informasjonsavdeling og aksjonistgruppe i en og samme person. Bare i dag har hun snakket med NRK, TV2 og lokalavisene Oppdalingen og Opp. Og så er det alle henvendelsene fra folk som har sett henne i avisa eller på tv. Trude er blitt ganske kjent, og mange tar kontakt med henne for å få hjelp.

– Jeg har fått ekstremt mange henvendelser fra folk som er fortvila fordi skogområdene deres forsvinner. Det kan være skoger hvor det er planer om utbygging, at hogstmaskinene nærmer seg, eller at de har sett merking på trærne. Folk ringer fra hele landet, sier Trude.

Dramatikk i skogen

Vi nærmer oss Oppdal, hvor Trude skal overnatte hos Carl S. Bjurstedt, som er nasjonalparkforvalter på Dovre. En god stund før vi er fremme, får vi vite at middagen er klar. Carl er utålmodig. Det er noe han vil vise oss, noe viktig. Sola står lavt på himmelen nå. Snart vil lyset forsvinne, og da vil det være for sent. Og så tikker det inn en ny melding på Trudes telefon. Det er fra Carl. Han vil at vi skal ta snarveien utenom Oppdal kirke. Da sparer vi en halv time.

– Situasjonen er veldig dramatisk, forteller Trude. – Vi har så ekstremt lite gammel naturskog igjen. Vi har et lite vindu nå, og hvis vi ikke handler, mister vi muligheten til å redde mangfoldet i skogene våre.

Ut i det aller helligste

Hjemme hos Carl spiser vi kjøpt før vi legger av gårde vestover gjennom en bølgende mosaikk av åkre, enger, skoger og gårdstun. Jeg tenker på det grepet vi mennesker har tatt over landskapet. Du kan dra nesten hvor du vil, men du skal ikke gå langt før du støter på en vei, ei kraftlinje, et hogstfelt, et hyttefelt eller ei elv lagt i rør. Bare litt over tre prosent av den produktive skogen vår er vernet, 96 prosent er skogbruksmark, like mye og like overveldende som rein sprit.

Etter en stund tar vi av fra hovedveien og følger en bakke som skjærer seg ned en bratt skråning, lener seg mot knauser, holder seg fast på steinfyllinger, håper det ikke raser. Og så, et stykke nede, er vi framme, og Carl leder oss inn på en sti mellom noen store furutrær inn i kalkskogen Ålbusakkan.

Skogbunnen er saftig grønn med et vell av ulike gressarter, bregner og blomster. På berg og i søkk vokser forskjellige typer moser. Skjeggglav henger fra tørre kvister, og på grove stammer biter elghornslav seg fast i sprukken bark. Ettersom vi går, blir det stadig flere døde trær. Mange står fortsatt, halvnakne og sølvgrå, venter på at vinden skal felle dem. Andre ligger veltet, noen fullstendig overgrodd med mose. Det kan være flere hundre år siden frøet de stammet fra spirte. Og mens de sakte forvandles til jord, gir de liv til et mangfold av forskjellige sopper, moser, lavarter, insekter og mikroorganismer.

Det er funnet en lang rekke truede arter i denne skogen, men den er ikke skikkelig undersøkt, og den er ikke vernet. Om grunn-eieren vil, kan hele skogen hogges ned i morgen.

Skatten inne i skogen

– Jeg har ofte en Amazonasfølelse, at vi kjemper mot klokka. Gammelskogene våre er så rike, og det blir funnet nye arter hele tiden, men forskerne rekker ikke å kartlegge det før det blir hogd. Og er det hogd, så er det for seint. Alle kjenner til trusselen mot regnskogen i tropene, men mange kjenner ikke til at vi har den samme problematik-

Foto: Tor Bjarne Christensen

Trøffelhunden Coco og Trude Myhre stortrives i gammel- skogen Ålbusbakkan i Oppdal.

ken i Norge. Bare 2,4 prosent av skogen vår er eldre enn 160 år. Det er lite, det! Samtidig driver Norge og betaler for vern av skog i land som kan ha 50-60 prosent igjen av sin skog. Når jeg forklarer dette, blir folk veldig overraska, sier Trude.

Vi er fremme ved det Carl så gjerne ville vise fram. Ved første øyekast ser det ikke særlig imponerende ut. Et titalls lysegrønne planter med store skjeformede blader vokser oppunder en knaus dekket av mose. Hadde vi kommet forbi her uten Carl, ville vi neppe stanset opp. Men det er nå. Noen uker tidligere ville vi blitt møtt av en samling smekre gule og brune blomster, dekkbladene elegant krøllet, som korketrekke. Det er orkideen marisko, og de kan faktisk minne litt om runde sko, eller komfortable tøfler. Skulle du være så heldig å komme over dem, må du trå forsiktig, for de er sjeldne og sårbare.

Trodde bestemor var utro

– Gammelskogen er på en måte min katedral. Det er der jeg henter meg inn og får energi. Jeg får litt av den samme følelsen man kan få i et fint kirkerom, den stillheten, freden og roen som senker seg der. Jeg liker tanken på at skogen har holdt på for seg sjøl i flere hundre år, sier Trude.

Hun har vokst opp med skog som nærmeste nabo i Høyjord i Vestfold. Der gikk hun på turer og lekte, men så ble mange av de fine områdene hennes hogd. Enda verre var det da faren og bestefaren ville hogge de gamle trærne som vokste ved huset. Sammen med søsteren sin forsøkte hun å stanse dem, men det hjalp ikke. Fortvilt måtte hun se de gamle trekjempene falle. Men inne i Trude var noe blitt vekket.

– Jeg er veldig glad i gamle trær og lav som vokser på gamle trær, det samme som male-ren Theodor Kittilsen og de gamle gutta lot seg fascinere av. Det er ikke sånn i en striglet planteskog. Der er det ingenting for artene, og det er ingenting for meg heller. Det er bare mørk og trist plantasjeørken, hvor knapt noe kan leve.

– Bestemor har vært veldig viktig for meg

og min kjærlighet til skogen. Hun var så mye ute i skogen at bestefar trodde hun var utro. Men hun var bare ute på tur. Ofte tok hun av seg på bena, og så gikk hun der barbeint i mosen. Det hender at jeg gjør det samme, og da tenker jeg på henne, sier Trude.

Ønsker skogvern i racerfart

Allerede i 2002 slo norske skogforskere fast at ti prosent av den produktive skogen må vernes, hvis mangfoldet i norske skoger skal sikres for ettertiden. De siste årene har tempoet i vernet økt litt, til drøye tre prosent, men det går fortsatt sakte. Underveis på vandringen har Trude møtt folk fra flere politiske partier for å få dem med på et skikkelig løft for skogvernet. Venstre, Miljøpartiet De Grønne, SV og Rødt går nå inn for en årlig skogvernmilliard, mens Arbeiderpartiet vil nå målet om ti prosent skogvern i løpet av ti år. KrF vil ha en systematisk opptrapping og Høyre vil øke skogvernet i samme tempo som nå. Også Senterpartiet går med på å øke skogvernet. Det er bare Frp Trude ikke har møtt ennå.

– Jeg tror vi får en skogvernmilliard i løpet av denne stortingsperioden, sier Trude.

En skogvernboost

Vi forlater gammelskogen med orkideene og drar tilbake til Oppdal. Jeg skal med nattoget klokka ti over ett, og Trude trenger å sove for å hente krefter til neste dags vandring. På veien stanser vi for å se på Oppdal kirke. Korskirken fra 1651 er et naturlig stoppested for en pilegrim. Her har det trolig vært kirke helt siden kristendommen ble innført til Norge. Rett ved kirken finner vi en milestein hvor det står at det er 153 kilometer til Nidaros. Over femten mil å gå, det er langt, men Trude blir lei seg.

– Jeg blir nesten litt på gråten. Jeg har ikke lyst til at det skal være over. Denne turen er helt fantastisk, det er en skogvernboost. Jeg har fått så mye positive tilbakemeldinger fra så mange mennesker. Det er helt magisk, og jeg har fått sterkere tro på at det faktisk er mulig å redde skogen vår, sier Trude. ■

Foto: Tor Bjarne Christensen

Bjørn Faafeng
69 år
Pensjonist

Bjørn stopper skogsbilvei

Hva er det som får pensjonist Bjørn Faafeng til å snike seg gjennom skogen for å stanse Løvenskiolds bygging av en skogsbilvei i Oslomarka?

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Dammyrdalsveien, Oslomarka, 13. juni

En gruppe på ti personer tar seg frem over Kampeseterbrenna. Terrenget er lett å gå i, men det er vått etter flere dager med regn. De har syklet de åtte kilometerene fra Bykryset i Lommedalen, fulgt veien til Kampeseter, hvor de har gjemt syklene inne i skogen. Og

nå står de oppe på åsen og ser ned mot stedet der skogsbilveien vil skjære seg gjennom det siste sammenhengende beltet med veiløs natur mellom Oslo, Bærum og Ringerike.

Vil begå sivil ulydighet

Fylkesmannen har godkjent Løvenskiolds bygging av en 1,8 kilometer lang skogsbilvei mellom Lommedalen og Sørkedalen, uten at konsekvensene for friluftslivet er vurdert i

tråd med markaloven. Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA) har klaget saken inn til Sivilombudsmannen, likevel pågår arbeidet med veien for fullt. Det akter NOA å stanse inntil Sivilombudsmannens vurdering foreligger.

Blant aksjonistene er Bjørn Faafeng, leder i NOAs markagruppe. Han er pensjonist nå, men han har jobbet en årrekke i Norsk institutt for vannforskning (NIVA), som forsker,

seniorrådgiver og informasjonssjef. Nå er han på vei for å begå sivil ulydighet.

– Hvorfor gjør du dette?

– Uten at vi aksjonerer, får vi ikke oppmerksomhet i media. Da blir ikke folk klar over at de bygger denne veien, at de ødelegger det lengste strekket du kan gå i marka uten å krysse vei og en av de mest snøsikre skiløypene nær Oslo. Media krever konflikt på et visst nivå for å skrive om noe, så vi

Ti aksjonister gikk tirsdag 13. juni til aksjon mot Løvenskiolds bygging av en skogsbilvei i et av Nordmarkas mest urørte områder. Her er aksjonistene framme ved gravemaskinen. I front står Bjørn Faafeng (til høyre) sammen med styreleder Gjermond Andersen i Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA). I midten av oktober aksjonerte NOA på nytt.

føler oss tvunget til å gjøre dette, sier Faafeng.

Klare til aksjon

Aksjonistene sniker seg ned det siste stykket, rett mot stedet der arbeidet pågår. De er litt nervøse, for de skal sette seg i veien for gravemaskiner og lastebiler. Men er det ikke merkelig stille? Det burde være mulig å høre lyden fra arbeidet herfra. Men det eneste vi hører er fuglesang, vinden som suser i trærne og lyden av folk som sniker seg gjennom skog.

– Vi blir ofte hånet når vi snakker om at vi er i skogen for å oppleve roen der. *Det er jo ikke målbart*, får vi ofte høre. Noen sier: *Er du døv, hører du ikke alle flyene?* Jo, men likevel er skogens ro her. For innimellom de flyene er det naturens lyder, din egen pust og dine egne hjerteslag. Det er ikke stress, og du beveger deg i det tempoet som er ditt, sier Bjørn.

Går utenom stien

Og så er vi framme ved veien. Det er ingen der. Gravemaskinen står parkert på snuplassen. Veiarbeidet var i gang på morgenen, men nå har arbeiderne forlatt området. Aksjonistene tror de har fått nyss om aksjonen og trukket seg ut.

Vi følger traseen opp mot Dammyra, hvor veien etter planen skal bygges noen få meter fra Krokskogen naturreservat. På vei tilbake går vi gjennom naturreservatet. Vi følger

ingen sti, går bare gjennom gammelskog uten spor etter mennesker. Når Bjørn er på tur, søker han ofte bort fra stiene og løypene. Og mens vi tar oss frem i Krokskogen, forteller han om hva han finner i de gamle veiløse skogene.

Dyp mental virkning

– Tankene flyr, det er en slags meditasjon. Det at du kan gå i timevis og ikke tenke over at du går, men du beveger deg gjennom et terreng, og du må bruke sansene for å lese naturen. Uten å måtte koble inn bevisstheten, så kan du bare gå og gå og gå. Ser jeg en bevegelse, så stopper jeg. Var det en maur, eller var det en tege? Så rart at den blomsten var akkurat der. Å gå slik har en dyp mental virkning på meg, sier Bjørn.

Nye aksjoner

Veiarbeiderne dukket ikke opp den dagen, men kort tid etter var arbeidet i gang igjen. I slutten av juni gjennomførte NOA flere aksjoner. Under disse aksjonene pågikk arbeidet når de kom frem, og da stilte aksjonistene seg i veien. Politiet ble ikke tilkalt. Aksjonene satt en stopper for veiarbeidet før sommeren, men i midten av oktober startet arbeidet opp igjen. Like før Natur & miljø gikk i trykken gikk NOA igjen til aksjon mot veiarbeidene på Dammyrdalsveien. Blant aksjonistene var Bjørn Faafeng. De lover nye aksjoner inntil Sivilombudsmannen har vurdert saken.. ■

Verneverdig bålkos

Gammelskog, sprakende bål og en svartbrent kjele. Kan-skje ville ikke Norges største skogreservat sett dagens lys, om det ikke var for akkurat det.

Harald Bårdseth, Dag Kjærnet, Tom Hellik Hofton, Gjermund Andersen og Øystein Engen sitter rundt et bål i Trillemarka, slik de har sittet så mange ganger før. Det var flere som sterkt bidro til ver-net av Trillemarka-Rollagsfjell, men skogreservatet ville neppe sett dagens lys om det ikke var for innsatsen til disse fem. Og da striden raste som verst, var det rundt bålet de samlet seg til kamp. I 2008 kom seieren i form av 149 kvadratkilometer med vernet skog..

– For min del koker det ned til en dyp følelse av slektskap til naturen, en sånn utfølelse av å være del av noe veldig stort. Når du føler at det er truet, da vekkes et veldig sterkt engasjement, sier

Hofton, som brukte over et år på å registrere naturverdiene i sko-gene. Han regnes som arkitekten bak verneområdet.

Øystein Engen var miljøvernleder i Sigdal kommune. Han mis-tet jobben da han foreslo at kommunen skulle utrede skogvern i området. Han hadde kontroll på dokumentene i saken. Dag Kjær-net, lege i Sigdal, jobbet med informasjon og formidling. Han jobbet med å etablere saken som en nasjonalt viktig naturvern-sak. Gjermund Andersen, styreleder i Naturvernforbundet i Oslo og Akershus, sto i fronten. Han gikk i møter, var i mediene, møtte politikere, gikk i debatter, ble buet ut på samfunnshus og koordi-nererte mye av samarbeidet mellom folk lokalt og sentralt. Harald Baardseth var leder i Naturvernforbundet i Buskerud. Han jobbet med saken i Naturvernforbundet lokalt og på fylkesnivå, deltok på debatter og sto frem i media. ■

Honorata Gajda

34 år

Daglig leder i Norsk Botanisk Forening

Kringsatt av pøbler

Hvorfor går Honorata Gajda rundt i et naturreservat i Asker og rykker små edelgraner opp med rota? Og hvorfor gir staten hvert år tillatelse til å plante ut trær som skader norsk natur?

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Løkeneshalvøya, Asker, 24. september

– Hei, var ikke det der Kjell Inge Røkke?

– Røkke? Hvem er det?

Det er en stille søndag formiddag, og vi er på vei utover Løkeneshalvøya i Asker. At en av Norges rikeste menn står ved bilen sin, i krysset ved en sidevei, er kanskje ikke så rart. Han bor tross alt her ute, men det har ingenting med det vi skal gjøre i dag. Det skal være pøbelgrandugnad, og jeg har tatt med familien. Min sju år gamle sønn aner ikke hvem Kjell Inge Røkke er, men han vet at vi må stoppe edelgrana før den ødelegger et av landets rikeste områder. Det er helt greit. Kanskje Røkke kommer på dugnaden, han også.

Unik naturrikdom

Vi svinger inn ved Spiradammen og finner stien som fører opp i kalkfurskogen. Her i området er det en ufattelig naturrikdom.

Det er funnet 550 forskjellige planter og hele 70 forskjellige rødlistearter her. Du kan bare nevne dragehode, dragehodeglansbille eller hvitmure, og du vil få med deg hvilken som helst biolog eller botaniker til skogs. Men vi skal ikke befatte oss med utrydningstruede arter i dag, snarere tvert imot. Nå er det svarlista som gjelder.

Halvveis oppe i åsen, som svakt hever seg over Spirodden med sine sjeldne strandenger, kalktørrenger og kalktørrberg, arbeider en gruppe mennesker. De er væpnet med digre hagesakser, håndsager og hansker. Det klippes, sages og rykkes opp. Og der inne, i et kratt av små edelgraner, står Honorata Gajda.

– Før var det tett i tett med edelgran i hele åsen, ikke noe annet vokste her, men nå er det mye bedre, sier hun.

Honorata er daglig leder i Norsk Botanisk Forening og har jobbet i flere år i Naturvernforbundet. Hun har fjernet mer pøbelgran enn de fleste. For det er pøbler de er, disse trærne. Pøbelgran er en samlebetegnelse på

fremmede treslag som sprer seg helt ukontrollert i naturen. Du har sikkert hørt om sitkagranas herjinger på Vestlandet og i Nord-Norge. Både sitka- og edelgran står på Artsdatabankens svarteliste fordi de utgjør en høy risiko for norsk natur.

Venter på blåveisen

Og mens vi tar fatt på arbeidet med å rykke opp små edelgranplanter, forteller Honorata om hvordan edelgrana var i ferd med å ta over hele landskapsvernområdet på Løkeneshalvøya. Hvis den hadde fått holde på, ville naturrikdommen her blitt kvalt av en tett, ugjennomtrengelig granskog. Sakte, men sikkert ville verneverdiene blitt borte. Her i området var det mye blåveis tidligere. Nå er håpet at blomstene skal vende tilbake.

– Da vi begynte, gikk det ikke an å gå her. Det er flott å se hvordan det er blitt der det er ryddet. Om noen år vil blåveis, hvitveis og plantene som hører til her komme opp, sier Honorata.

Honorata Gajda fjerner edelgraner som kveler blåveis i det unike verneområdet på Løkeneshalvøya i Asker.

Nasjonal dugnad

Dugnaden i landskapsvernområdet i Asker er del av en nasjonal pøbelgrandugnad, som Naturvernforbundet, Norsk Botanisk Forening, WWF og Sabima står bak. En rekke steder fjernes det trær som er i ferd med å ødelegge verdifulle naturområder. Den verste pøbelen av dem alle er sitkagrana. Den er planlagt ut på 500 000 dekar, og spredningen er massiv. Sitkaen vokser tretti ganger forttere enn vanlig gran, og den tåler kystklimaet på Vestlandet bra, noe den vanlige grana ikke gjør.

Kystlyngheier er blant naturtypene som er verst rammet. Der det tidligere var åpne landskap, er det mange steder blitt granskog som er så tett og mørk at knapt noe annet kan leve der. I Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane og Hordaland er det så ille at Landbruksdepartementet i fjor bevilget tjue millioner kroner til skogrydding i et forsøk på å åpne landskapene igjen.

Sier ja til tusenvis av pøbler

All skaden til tross, sitkagran og andre pøbelgraner blir fortsatt plantet ut i Norge. Så sent som i juni i år ga Fylkesmannen i Hordaland en gårdbruker i Kvinnherad tillatelse til å sette ut 4000 sitkagranner. I april fikk en grunneier tillatelse til utplantning av 2500 sitkagranner og 2250 sibirlerk i Lavan-gen. I Forsand har Vestskog fått lov til å plante 3500 japanlerk helt inntil en gammel boreal løvskog med en rekke sjeldne og utrydningstruede arter.

– Det er helt uforståelig at Fylkesmannen fortsatt gir slike tillatelser. Det monner lite at vi fjerner dem på dugnad, så lenge de fortsetter å plante trærne ut. Vi trenger et forbud mot pøbelgranene, sier Honorata.

– Er det mulig å vinne denne kampen?

– Det er et godt spørsmål. Vi har nå konsentrert oss om de områdene hvor vi har virkelig sårbar natur for å stanse spredningen der. Men jeg har vært i noen områder på Vestlandet hvor du har sitkagran så langt øyet ser, så ser det litt håpløst ut, egentlig. Men vi kan ikke miste troen. Det viktigste nå er å slutte å plante ut trærne og fortsette med å fjerne dem i de mest verdifulle områdene, sier Honorata.

Drevet av natur

Folk som har møtt Honorata kan ikke unngå å legge merke til engasjementet og det gode humøret hennes. I fjor var hun uheldig og

skadet seg i en paragliderulykke. Hun skal egentlig ta det rolig, men det virker som hun har problemer med akkurat det. Hvorfor står hun her midt i pøbelkrattet, mens andre koser seg med lange søndagsfrokoster, og så ser det ut som hun er akkurat der hun vil være?

– Hva er det som driver deg?

– Naturen, det at den er så vakker, at det er så flott å se alt som lever, at jeg kan bidra til å åpne andres øyne slik at vi kan ta bedre vare på den. Hvert pust vi tar er det en plante eller en alge som har pustet ut. Vi hadde ikke vært her uten dem. Tanken på at dyra og plantene får beholde sine levesteder, det er drivkraften min. Det er ikke bare oss mennesker som har rett til å være på denne planeten. Vi er en del av et større samspill der alt henger sammen, fra hver minste spretthale i jorda og laven som lever i grønnålene til oss mennesker. Vi er tilpasset akkurat denne verden, og er helt avhengig av de fantastiske artene som lever i den.

Ødelagt samspill

I bunn og grunn handler kampen mot de fremmede artene om noe veldig grunnleggende.

– Alle artene, alt som lever, har sin tilpassning. Hvis noen løper fort, så løper andre forttere for å komme unna. Hvis noen er giftige, så har andre mekanismer mot det. Det tar millioner av år å få tilpasset samspillet. Når vi mennesker flytter arter som sitka- og edelgran, så hopper vi over flere millioner år med evolusjon, og da kan samspillet bli ødelagt. Det er det som er problemet med de svartelistede artene. Andre fremmede arter, som potet og korn, er ikke noe problem i det hele tatt, for de sprer seg ikke, forklarer Honorata.

Hvor blir det av Røkke?

Vi holder på en stund, hele familien. Selv om det bare er femten personer som deltar, blir det fjernet mange tusen edelgraner på noen få timer. Da vi drar har Kjell Inge Røkke ennå ikke dukket opp. Han har vel annet foren søndag formiddag. Men neste gang han og de andre som bor her går søndagstur, kan de glede seg over at naturen er i ferd med å vinne Løkeneshalvøya tilbake. Kanskje kommer blåveisen tilbake til skogen oppunder åsen allerede til neste år. Det ville vært flott. ■

Vil du være med på
solrevolusjonen?

**Spar penger.
Hjelp miljøet.
Få kortreist kraft.
Skyv skitten kraft ut av Europa.**

OTOVO

Kjøp solceller til ditt tak på [Otovo.no](https://otovo.no).

Fjell

- Ifølge FNs miljøprogram er 24 prosent av jordkloden dekket av fjellområder.
- Fordi jorda ikke er helt rund, er ikke toppen av verdens høyeste fjell, Mount Everest, det stedet som er lengst unna jordas midtpunkt på jordoverflaten. Sannsynligvis er toppen av Chimborazo, Ecuadors høyeste fjell, lengst unna jordas midtpunkt.
- Et varmere klima vil føre til innskrenkede leveområder for våre høyfjellsarter, blant annet fjellreven.

Side 33-41

Nina E. Eide
47 år
Seniorforsker ved NINA

Nina rasker over isen

Hvorfor har Nina Eide laget revelyder på VGTV? Møt den tv-aktuelle forskeren som ble Norges fremste reveekspert.

Tekst: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvernforbundet.no

Du har kanskje sett henne i NRK-serien «Vill viten»? Reveeksperten fra Vestfold som skulle ta doktorgrad i Nepal, men havnet på Svalbard og endte opp som fjellrevens beste venn? Nina Eide har gjort det til sin levevei å ta vare på et av de mest ikoniske dyrene i den norske fjellheimen, en symbolart for naturvernere og ryggsekkbrukere: fjellreven.

– En ny handlingsplan for fjellreven ble klar i mars i år, og det er faglig konsensus om hvordan vi skal hjelpe den. Det går bedre med fjellreven, nå finnes det mellom 250 og 400 individer i Skandinavia, og bestanden er reproduserende. Men den er ikke levedyktig på sikt uten hjelp, man må ha en bestand som er rundt fire ganger høyere for å nå det målet. Men vi er på rett vei, forklarer Eide.

Hun er aktuell i tv-serien «Vill viten», som går på NRK i disse tider og ligger tilgjengelig på NRKs nett-tv for de som ikke har sett den ennå. I serien fokuseres det mest på rødreven, som er en konkurrent til fjellreven og som Nina også er ekspert på. Hennes revekunnskap førte også til at hun ble kontaktet av VG da reven gjorde sitt inntog som populærkulturelt fenomen med Ylvis' megahit «The Fox». På VGTV finnes det et svært morsomt klipp der Eide synger på toppen av Ylvis-guttas hit, med lyder som ekte rever lager.

Men hvorfor begynte Eide å arbeide med rev?

– Det var temmelig tilfeldig. Egentlig begynte jeg å jobbe med planter, men i løpet av studietiden på Ås skjønte jeg at jeg var mer interessert i dyr. Jeg skulle egentlig ta

Foto: Arnstein Staveland/NINA

Morgan Frelsey/OPP

Reveforsker Nina Eide har jobbet med fjellrev, fjellnatur og økosystemer i over 20 år.

doktorgrad i Nepal, men psyket ut og endte på Svalbard, med et prosjekt om fjellrev. Siden har jeg blitt hengende med fjellreven, fjellnatur og fjelløkosystemer i over 20 år. Jeg kommer fra Svarstad i Vestfold, som ikke er det mest høyfjellsrike området i Norge, men har alltid likt meg godt i fjellet. Naturen der er under press, og trenger noen som dokumenterer hva som skjer, med arealbruk, veibygging, hyttebygging, klimaendringer og andre faktorer som påvirker fjellnaturen. Vår fremste indikatorart er lemenet, som kommer i bølger og påvirker både vegeta-

sjon og dyreliv i fjellet, sier Eide.

Fjellreven var før vanlig i hele Skandinavia, men utbredt jakt, utbygging i revens leveområder og utbredelsen av rødrev har gjort bestanden liten og sårbar. De to vanligste variantene er blårev og hvitrev, hvorav den hvite er mest vanlig. Ifølge den ferskeste handlingsplanen var jakt på fjellrev en lukrativ bedrift: Et blårevskinn kunne i 1924 innbringe hele 1000 kroner, i en tid der gjennomsnittlig årsinntekt for en gårdsarbeider var 800 kroner. Den ble fredet allerede i 1930, men bestanden har ikke tatt seg

Svalbardrev.
Foto: Kjell Derås

opp før det ble satt inn en større innsats for å berge reven på 2000-tallet.

– Nå har fjellreven høy prioritet fra forvaltningen, med avlsprogram, overvåkningsarbeid og gode visjoner fremover. Målet er å etablere en bestand som klarer seg selv, og visjonen er å oppnå en bestand på 2000 fjellrev i Norge og Sverige, sier Eide.

For å klare dette må man fortsette med avl, utsetting og støttefôring. I tillegg vurderes det uttak av rødrev i områder der fjellreven skal ha forrang.

– Rødreven er en art som favoriseres av menneskelig aktivitet, og er en direkte konkurrent til våre høyfjellsspesialister, forklarer Eide.

Eide har vært medlem av Naturvernforbundets fjellrevutvalg, og er prosjektleder for det store forskningsprogrammet ECO-FUNC. Der skal forskerne kartlegge hvordan klimaendringer og andre miljøfaktorer påvirker det biologiske mangfoldet i høyfjellet. Dette arbeidet er også relevant for arbeidet med å bevare andre arter.

– Det er moro å jobbe med! Fjellreven er en symbolart som det er mye interesse rundt, på godt og vondt. Den er ganske troskyldig, og beveger seg lett nær mennesker. Den livnærer seg stort sett av smågnagere, og å arbeide med å ta vare på fjellrev er ikke like konfliktfylt som med andre rovdyr. Dessuten egner arbeidet seg til å kommunisere med folk, og vise hvorfor det er viktig å ta vare på våre høyfjellsarter, avslutter Eide. ■

Øystein Folden
57 år

Leder i Naturvernforbundet i Møre og Romsdal

Foto: Naturvernforbundet

Øystein Folden.

Øystein Folden syklet over høyfjellet, og fant blant annet

Syklet høyfjellet rundt etter fremmedarter

Hva var det egentlig Øystein Folden fant på fjellet? Naturvernforbundets nordmørske feltbiolog har kartlagt mye norsk natur gjennom årene. I år syklet Folden langs Norges villeste vei for å finne fremmede arter på fjellet.

Tekst: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvernforbundet.no

– Jeg synes det var en høvelig måte å sjekke om veien, som har ligget der i over 50 år, har bidratt til spredning av arter som ikke har vært der før.

Han er ikke den som bruker de største ordene, Øystein Folden. Men få har gjort så mye for å kartlegge og bevare naturen som ham. I sommer var det fremmede arter på

fjellet som ble kartlagt. Folden var på fjellet i fem lange feltdager, og syklet begge sider av veien for å kartlegge arter som ikke hører hjemme på høyfjellet. Og mange av de fremmede artene han fant, er tatt dit helt bevisst.

Togheis til fjells

Aursjøveien, som strekker seg mellom Sunndalen og Eikesdalen, sto ferdig i 1962. Den var nødvendig for å bygge ut Aura kraftverk og takrenneprosjektet, et av Norges største vannkraftprosjekter. Mange mener at Aursjøveien er Norges villeste vei. Ifølge reisereportasjer er Trollstigen en autostrada i forhold. Spesielt strekningen på Sunndalsida får hårene til å reise seg. Da er det ekstra vilt å tenke på at det faktisk har gått tog der! Aurabanen gikk fra Sunndalsøra til Dalen, der vognene ble lastet om bord på en togheis, som var bygd som en trallebane med kryssningsspor på midten, og heist 800 meter opp i fjellet. Der ble toget satt sammen igjen, og kunne kjøre videre innover fjellet. Banen

ble brukt til vannkraftutbygging, men det gikk også persontog der. Den ble nedlagt på 1950-tallet, men traseen ligger der fortsatt.

– Når du kjører veien og ser jernbanestrekningen, er det dramatisk. De første som satte opp rekkverk har ikke vært redd for høyden, smiler Folden.

Store motorsykkelfølger

I dag er Aursjøveien en privat bomveg, men mange turister finner vegen dit på sommeren.

– Jeg har sett motorsykkelfølger på opp til 50 motorsykler der. Det er sprekt på en så tøff grusvei, smiler Folden.

På sine undersøkelser har Folden sjekket møteplasser, parkeringsplasser og vei-grus. Enkelte arter som normalt ikke hører hjemme i fjellet finnes der, som reinfann, burot og hestehov, men det er ikke veldig mye å finne. Situasjonen er den samme på massetak og deponier. Men den største bidragsyteren til å dra nye, potensielt invasive arter opp på snau fjellet, er hyttefolket.

Foto: Øystein Folden

Foto: Øystein Folden

reinfann.

Hyttfolk på snaufjellet tar med seg trær fra lavlandet, som kan spre seg i fjellnaturen.

Hjemmekjære hytteeiere

– Det er tydelig at hytteeierne gjerne vil på snaufjellet, men de er såpass hjemmekjære at de tar med en del av det de har hjemme. De vil tydeligvis ha med seg trærne også. Noen planter ett tre, nærmest et tuntre, andre kan plante flere, gjerne forskjellige trær. Disse trærne har gode vokseegenskaper, og gjør slik alle trær skal gjøre: får kongler. Hvis forholdene er gode nok, blir det spiredyktige frø. Når hytteeierne har stengt av hytta for høsten, og veien snør ned, åpner

mange av konglene seg. Frøene fyker ut på snødekt mark over hele fjellplatået, og utpå våren begynner dette å spire. Slik sprer skogen seg på snaufjellet, forteller Folden med betydelig innlevelse.

Han er redd for at snaufjellet skal bli skogkledt som følge av menneskers hang til trær i hytteveggen.

– Det vitner om en holdning som sier at det er viktigere å pynte, enn hva som skjer med naturen.

Lite kunnskap

Folk har lite kunnskap om problemene som spredning av disse artene kan føre til.

– Det er mange små furutrær som har kommet dit. Det tyder på at konglefrø kan flyke ganske langt i dette området. Det kan dukke opp trær helt andre steder enn der de er plantet. Jeg tror ikke noen kommer til å gå rundt på fjellet og kutte ned disse trærne. Med varmere klima ser vi at løvskogen brer seg. Og det er ikke gitt at det er den ganske lyse og luftige furua som vinner frem, det kan bli tett skog med både bar- og løvtrær. I den skogen tror jeg ikke det kommer til å være ei eneste rype, sier Folden.

Presset høyfjellsnatur

Arealene blir stadig mindre for våre høyfjellsarter. Deler av fjellområdet ved Aursjøveien er biotopvernområde på grunn av villrein. Men også for enkelte mennesker er den sparsommelige fjellvegetasjonen en stor fordel.

– Enkelte allergikere flytter opp i høyfjellet for å unngå burotpollen. Disse mister muligheten sin hvis det ikke tas tak i etableringen av burot i området. Nå finner vi burot i veikantene, sier Folden.

Den burde ikke ha vært der. Og noen må lære seg at ei hytte på snaufjellet er ei hytte på snaufjellet. ■

Foto: Klaus Forbregd/NTNU Universitetsbiblioteket/Wikimedia Commons

Den dramatiske Aurabanen, der togvognene ble fraktet til fjells med togheis.

- Urørt natur er viktig

Hun ble miljøkjendis i kampen mot monstern i Hardanger. Men det er svært mange som har kjempet for sin lokale miljørak, uten at det har ført til et bredere engasjement i miljøraken. Så hva er det som driver Synnøve Kvamme til å fortsette kampen for vår natur og en mer miljøvennlig verden?

Tekst: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvernforbundet.no

Postergirl for filmen «Kampen om fjordene». Arrestert i bunad under Hardangeraksjonene. Kåret til «Årets nordmann» av Ny Tid i 2011. Hovedperson i tv-serien «Min natur», og portrettert i metalltråd på Bryggen museum i Bergen. Jo da, Synnøve Kvamme har markert seg sterkt siden «monstern»-aksjonene for seks år siden. Men i motsetning til mange andre, sterkt engasjerte miljøforkjempere som engasjerer seg i sitt eget lokalmiljø, har Kvamme fortsatt sitt engasjement innen et bredere miljøfelt. Hun ble leder i Naturvernforbundet Hordaland, landsstyremedlem i Naturvernforbundet og er for tiden ansatt i fylkeslaget. Hun har engasjert seg i saker om flytrafikk, motorveier, vassdragsvern, gruveavfallsdumping, energiutbygging og mye mer.

Utbyggingstrend

– Engasjementet begynte lokalt og personlig, men jeg skjønte fort at det ikke bare handlet om enkeltutbygginger. Dette er en trend. Når man ser på hvor store områder med urørt natur vi har mistet de siste hundre årene, blir det for meg et symbol på mangelen på forståelse for hvordan naturen fungerer. Urørt natur er ikke bare vakker, den er også viktig. Nå stykkes alt opp, og dyre- og planteliv møter barrierer på alle kanter. Samtidig blir naturen enda mer presset av forurensning og klimaendringer. Det

er hele vårt tankesett som er ute å kjøre, sier Kvamme engasjert.

– Tenk langsiktig!

Kvamme vil at vi skal tenke mer langsiktig. – Vi har tapt vanvittig mye natur på 100 år. Hvilken rett har vi til å fortsette slik? Vi har overproduksjon av vannkraft, og mye vi kan gjøre for å spare energi. Hvorfor fortsetter vi da å legge elver i rør, og til og med bygge ut i vernede vassdrag, spør Kvamme.

Hun mener løsningen på klimaspørsmålet og naturvernsspørsmålet må ses i sammenheng.

– Hvis vi ikke kutter klimagassutslippene, vil det være veldig dårlig både for mennesker og natur. Men hvis vi ikke tenker på naturen vår når vi arbeider for å redde klimaet, kan vi ødelegge like mye. Intakt natur er robust, mens utbygd natur mister mange av sine naturlige funksjoner, som også hjelper oss mennesker. Et eksempel er myrer, som virker flomdempende. Biologisk mangfold er jordas immunforsvar. Mister vi det, står vi dårligere rustet, sier Kvamme.

Motstand mot endring

Hun mener det er viktig at vi bygger opp et samfunn der det blir naturlig, billig og enkelt å velge miljøvennlig.

– Da må vi ha politikere som vil at det skal skje. For å få det, må vi ha velgere som vil at det skal skje. Men motstanden mot endring er stor og naturlig. Det er lett å fortsette slik man alltid har gjort. Vi har motstandere som

er flinke til å bruke positivt ladede ord, som «vindpark». Vi må tenke på hvordan vi ordlegger oss, og vise at vi også har løsninger som fungerer, sier Kvamme.

Må vinne folket

Synnøve Kvamme er ikke overvettets begejstret for politikernes evner til å vri samfunnet i en grønnere retning.

– Dagens regjering skal ha litt skryt for at de stanset utbyggingen i Øystesevassdraget. Når det gjelder det meste annet er jeg misfornøyd, men forskjellen er ikke stor fra en Ap-ledet regjering. De forholder seg ikke til klimamål og biomangfoldsmål, og gjør ofte det motsatte av hva vi har forpliktet oss til internasjonalt.

Hun tror heller det er viktig at vi klarer å vinne folket.

– Hva kan folk gjøre for å løse miljøproblemer? Vi må vise løsninger, og få folk til å prøve nye ting, samtidig som vi møter utfordringene med en dose ydmykhet. Ingen av de som jobber i oljeindustrien, gjør det for å bidra til mest mulig klimaendringer. Vi må finne ut hvordan de kan bli en del av løsningen, sier Kvamme engasjert.

Skjevhet

Men hvordan skal vi få folk til å skjønnere at en miljøomlegging er viktig? Spesielt når det virker som om sentrale politikere og deler av næringslivet ikke tar det seriøst?

– De som vil bygge ned natur, er ansatte med store pengeinteresser bak seg. Vi som vil verne, bruker fritida vår på det, og har ikke store næringsinteresser i ryggen. Da blir det en skjevhet. Når vi må gå inn og motbevis undersøkelser som hevder det ikke finnes verneverdig natur, som for eksempel i Øystesevassdraget, er det eksempel på en systemfeil, mener Kvamme, som har en oppfordring:

– Jeg synes det er rart at folk fortsatt snakker om å «bygge landet». Det er bygd. Nå er jobben å få det som er bygd til å bli bedre! ■

Foto: Arne Hofseth

Foto: Arne Hofseth

Foto: Arne Hofseth

Foto: Arne Hofseth

Synnøve Kvamme
26 år
Ansatt i Naturvernforbundet Hordaland

– Hvis vi ikke kutter klimagassutslippene, vil det være veldig dårlig for natur og miljø. Men hvis vi ikke tenker på naturen vår når man redder klimaet, kan man ødelegge like mye, sier Synnøve Kvamme. Hun ble miljøkjendis i monstermast-saken i Hardanger.

Min morfar tok meg med på turer flere steder på Fosen, og gjorde sine barndomsfjell til mine. Her er vi for drøye 30 år siden på Storheia, som nå bygges ned med vindmøller.

Serenade for Storheia

– Vi skal bare opp denne lia her, over kammen, og ned på heia. Da skal du få saft.

Skremmende skilt sperrer nå adgangen til «anleggsområdet» Storheia, mens store bilveier er bygd opp i terrenget.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

Jeg var rundt ti, og var på mitt mest aktive. På vinteren gikk jeg på ski hver dag etter skolen, på sommeren var det orientering, fotball, turer, hopping og spretting. Men å holde følge med morfar på vei opp på Storheia var ikke for amatører.

Min morfar. Oppvokst i Kroken i Åfjord, på ytre Fosen. Dette var hans barndoms fjell. Her hadde han travet rundt og gjort livet utrygt for ørreten helt siden 1930-tallet, sammen med sin lillebror. Sølvkroken 7-grams sølv fisket best i Grovliatnet, mens i Svarttjønna var det den rød- og gullfargede varianten som var best, sa han. Det var ingen som sa ham imot. Han kjente hver kolle, hadde en historie om hver busk. I hvert fall føltes det sånn for en ti år gammel bygutt, som var vant til de mer velfriserte skogene nær byen, med lysløyper og slikt.

Nå er det Storheia som friseres. 80 vindturbiner, veier, kraftledning. Midt i området der Naturvernforbundet ville ha kystnassjonalpark, for å ta vare på gamle næringsveier, fisk, turterreng og vill natur. Et område med intakt natur fra fjell til fjord. Et område brukt av reindriftssamer i uminnelige tider. Et kystnært fjellandskap med varig verdi. Og et område som bærer minnene etter morfar.

Storheia er den største av vindkraftverkene som bygges langs Trøndelagskysten, og kanskje den mest ødeleggende. Men langt fra den

Foto: Privat

eneste. Fra Snillfjord og Hitra sør for Trondheimsfjorden, opp gjennom hele Fosen og helt opp til Flatanger planlegges det tett med vindkraftverk. Det blåser mye her, det gjør det. Men er det en unnskyldning for å pepre vill natur med vindmøller?

Vindkraft egner seg godt til desentralisert produksjon. I våre naboland finner man ofte vindmøller plassert i kulturlandskap, på industriområder og på brakkland. I Danmark ble utbyggingen av vindmøller styrt i vindmøllelaug, der familier meldte seg inn og bygde vindmøller på egen grunn. Over 100 000 personer i Danmark var medlemmer i slike laug på begynnelsen av 2000-tallet, og de sto for over 80 prosent av vindkraften som ble produsert i landet. Selv Midtgrunden, havvindmøllene du ser når du kommer over Øresundsbroen eller flyr inn mot Kastrup, ble oppført av et vindmøllelaug eid av privatpersoner.

Lokalt eierskap og desentralisert utbygging gir muligheter til lokal tilpasning, tilhørighet til anlegget og incentiver til å bygge uten å ødelegge områder som er viktige for folk og nærmiljø. Til sammenligning har Fosen Vind, som skal bygge ut seks store anlegg langs Trøndelagskysten, postboksadresse på Lysaker og 40 prosent sveitsisk eierskap. Utbyggingen og anlegget vil gi inntekter til kommunene på Fosen. Men mister de kontrollen over kommunens utmark til investeringsselskaper og kraftutbyggere? Det murren i krokene på Fosen. Spesielt blant friluftsjakter og samiske interesser. Vill,

tilgjengelig natur er hovedgrunnen til at Fosen har blitt Trøndelags favorittferieområde. Men vil du se Storheia nå, møtes du med «Anleggsområde»-skilt og maskiner.

Vindkraft er ren energi. Verden trenger ren energi. Selvfølgelig skal vi bygge ut vindkraft i Norge. Men hvordan? Skal vi tapetsere artsrike og ville fjellområder med veier og turbiner, eller burde vi heller bygge opp et mer desentralisert system, som gir tilhørighet og medbestemmelse, gir bedre spredning av verdiene og beholder flere av disse på lokale hender, oppmuntrer til bygging på allerede utbygde arealer og gir oss ren energi uten å tapetsere Trøndelag med vindmøller? Det er ingen tvil om hva naturen ville være best tjent med. Verden trenger ren energi. Men målet helliger ikke alle midler.

Min morfar har vært borte lenge nå. Men hans lillebror, min gammelonkel, levde videre helt til i vår. Han var elektriker, evig teknologioptimist, evig interessert og engasjert i å bygge landet. Likevel var hans siste ønske at jeg skulle arbeide for å stanse utbyggingen på Storheia. Det var hans barndoms fjell der han plukket multer og fisket ørret sammen med sin bror. Det var også min barndoms fjell, der min morfar lærte meg gleden med nyfisket ørret stekt på bål.

Ren energi er viktig. Vill natur er viktig. Det er ingen motsetning, hvis vi bygger riktig. ■

Folkets KLIMA- DUGNAD

**Problemer som er skapt av mennesker,
kan løses av mennesker!**

I samarbeid med Dinamo forlag har Naturvernforbundet bidratt med historier og faglige innspill til boken *Folkets klimadugnad*.

Klimaendringene er her, og vi må handle mens vi kan. Mange er i gang med å gi sine bidrag. Unge og gamle, vanlige folk, forskere, politikere og næringslivsledere. Disse leser du om i boken, sammen med gode tips til hvordan du kan bidra. Boken er en del av Naturvernforbundets hovedsatsing for et grønt skifte.

Kjøp boken på

www.naturvernbutikken.no

Medlem 198,-
Ikke-medlem 230,-

Naturvernforbundet

Vassdrag

- Amazonas i Sør-Amerika er den elven som bringer mest vann til havet, nesten 5 ganger mer enn noen andre elver. Europas mest vannholdige elv er Volga i Russland, som kun når til 36. plass på verdensstatistikken.
- Flere elver konkurrerer om tittelen «verdens korteste elv». Ifølge Wikipedia er den aller korteste elven Kuokanjoki i Finland, 3,5 meter. Kovasselve på Hitra i Norge og Tamborasi på Sulawesi i Indonesia er de nest korteste, med 20 meter.
- Sju av ti av Norges høyeste fosser er utbygd for kraftformål. 393 elver er vernet.

Side 43-47

Tora Heggem
24 år
Psykologistudent

Padlepsykologen

Hva er det som får en 24 år gammel student ved profesjonsstudiet i psykologi til å kjempe for frittrennende vann? Det er livsglede, folkehelse og livskvalitet i Raundalselva, sier padleren Tora Heggem.

Tekst: CHRISTIAN BØRS LIND
cbl@naturvernforbundet.no

Kraftbransjen ser nye muligheter for utbygging av varig verna vassdrag som forårsaker flomskader. Ett slikt vassdrag er spektakulære Raundalselva. Elva renner ut i Vangsvatnet i Voss, og forårsaket store skader i 2014. I januar i år gikk AP-ordfører Hans-Erik Ringkjøb ut med uforbeholden støtte til kraftselskapenes forslag: Kraftutbygging er løsningen på flomproblemet. Tre uker etter

hadde entusiasmen stilnet, og kraftutbygging ble sett på som aller siste utvei av et samlet kommunestyre.

Vassdragstreff

Naturvernforbundets vassdragstreff, Voss, august 2017. Ankomst Voss lørdag formiddag. Inn en dør, inn i en diger kinosal: 79 oppmøtte! På talerstolen ønsker ordføreren velkommen, med et entydig ønske om at vi må lykkes med fortsatt vern av elva. Rommet er ladet av forventning. Midt oppi det hele

er allestedsnærværende Tora Heggem, styremedlem i Naturvernforbundets lokallag. Fortsatt perpleks over oppmøtet og ordføreren som er blitt støttespiller – hva er det med Voss, Tora?

Veien til Voss

Tora Heggem forteller at hun kom til Voss første gang i 2006 for å se mamma konkurrere i rafting under Ekstremsportveko.

– Siden var vi på Voss nesten hver sommer, og lillebror Halvor og jeg begynte med padling, og så var det gjort. Snart konkurrerte vi internasjonalt. Selv har jeg vært med i flere EM og VM, og har en sølvmedalje fra EM i 2010. Da jeg skulle studere, måtte det bli Bergen, på grunn av Voss! Så jeg padler – og pendler. Livet er bare bedre på Voss, smiler Heggem.

Tråden blir tatt opp igjen i hagen hennes lørdag kveld. Flere fra treffet er invitert. ➤

Foto: Halvor Heggem

Dette trekker bra folk fra hele verden, folk som har skjønnet at livet ikke bare handler om å tjene penger for å kjøpe masse ting vi ikke trenger, men om å drive med ting man liker sammen med mennesker man liker!

I tillegg detter det inn folk fra Canada, USA, Tsjekkia, Irland og sikkert flere andre land. Flere av dem briljerer på norsk, på klingende vossamål.

– Voss har alt vi trenger og ønsker oss, forklarer Heggem.

– Utrolige elvestrekninger, men også et komplett tilbud for topturer på beina og på ski, langrenn, fjellski og mer. Samt miljøer for fallskjermhopping, longboarding, paragliding, terrengsykling, hanggliding og mye annet. Og bonusen er at dette trekker bra folk fra hele verden, folk som har skjønnet at livet ikke bare handler om å tjene penger for å kjøpe masse ting vi ikke trenger, men om å drive med ting man liker sammen med mennesker man liker! Og det alle har felles er jo gleden over å kunne leke og utfolde seg i fantastisk natur, sier Heggem.

Hovedpulsåra

– Raundalselva er likevel hovedpulsåra på Voss, mener Tora. Og blir tilløpsvis lyrisk:

– Raundalselva er en av de få større frittrennende vassdragene som er igjen i Norge. Den er fantastisk vakker med sitt gjennom-siktige turkise vann, den er majestetisk og vill og mektig på en gang, og god for både sjelero og adrenalinkick. Den er forsøkt demmet opp mange ganger, og hver gang har folk jobbet vettet av seg for at det ikke skal skje. Men i 2014 ble det storflom, og alle er enige om at forebyggende tiltak må settes inn. Men med flomsikring som påskudd, ble utbyggerne nå ivrige etter å snakke om demning i Raundalen – igjen.

Vekst med vill natur

– Debatten blir lett dratt i retning av at dette

Foto: Halvor Heggem

kun handler om en håndfull padlere som vil leke på bekostning av nødvendig flomsikring, kommenterer hun, en smule oppgitt.

– Men Raundalselva er livsgrunnlag. Raundalselva er reint vann. Det handler om jordbruk, om friluftsliv – i elva, ved siden av elva, på tur, bading om sommeren – hallo, folkehelse og livskvalitet! Den handler om usannsynlig vakre landskapsrom, om et nasjonalt laksevassdrag, om reiseliv, og det handler om at vi trenger ikke mer vannkraft. Flomsikring kan skje på andre måter enn ved å ødelegge elva!

Det er regnet ut at Ekstremsportveko og Voss Active alene drar inn mer hvert år enn samfunnet ville tjent på å demme opp elva. I tillegg kommer alt som følger av at folk slår seg ned for å drive med naturbasert idrett og ender opp med å skape sin egen arbeids-

plass. Voss Active, Jabadabadoo, Organic Soup Company og mange flere. Innflyttere som kom på grunn av helårs uteidrett er nå læreren til ungene i bygda, de er legen, sykepleieren, læreren i ambulansen, de er initiativtakere bak villmarkslinja på videregående. Voss er en av få bygder her i landet som opplever økt folketall heller enn fraflytting.

– Men kanskje det aller viktigste er at bygda også får beholde sine egne, undres Tora. – Slike som Silje Skorve Paulsen og Margrethe Alm, noen av de råeste damene jeg har møtt. Det er de, og blant annet Torill Hunnålvatn, som skal ha mest av æren for å ha dratt arbeidet med elva i vinter. Slike folk får ikke Voss beholde hvis ikke Voss tar vare på naturen, det viktigste vi har.

Organisering necesse est

– Alle pilene peker akkurat nå i riktig retning for elva. Hva tror du er nøkkelen til den utrolige snuoperasjonen som har skjedd?

– Jeg tror nok det viktigste er brei alliansebygging! Det gir oss lettere adgang til medier og politikere når DNT lokalt, Ekstremsportveko, Klekkeriet, Reiselivet, Jeger og Fisk, Kajakklubben, Naturvernforbundet lokalt og i Hordaland står samlet. Sammen har vi hatt møter med kommunestyret, laget en 24 siders infobrosjyre, og en svært bra video som har gått som «reklame» før alle kinoforestillingene i tre måneder. Skrevet leserinnlegg. Med så mye kompetanse har vi fått slagkraft til å drive debatten inn mot vårt spor, med saklig, lett og forståelig informasjon.

– Du bruker mye tid på Naturvernforbundet?

Hva driver deg?

– Jeg blir så sint. Men jeg klarer ikke å la være å bry meg, spesielt ikke når misforholdet mellom det de vil ødelegge og det vi sitter igjen med er så helt ute av proporsjon. Men at så mange av både gamle og nye vossinger skal måtte bruke all fritid på å kjempe for å beholde en varig verna elv? Det burde vært unødvendig. Men altså ikke ennå. Så da må vi kjempe, da. Det er helt verdt det, sier Heggem.

– Og husk nå da, presiserer hun til slutt, – at jeg ikke har noe «ære» for at det har gått så bra som det har så langt, jeg er bare del av et større maskineri av mange gode folk som har jobba beinhardt.

Men vi lar likevel leder i lokallaget Kåre Flatlandsmo få siste ord: – Tora er en kjemperessurs for oss. ■

RÅOLJE: For to år siden lekket olje ut i en innsjø nær Oruma. ERA mener Shell må ta ansvar for å rydde opp.

OLJE- ÅRVEN

PORT HARCOURT, NIGERIA: Ni hengte miljøaktivister. Benzen i drikkevannet. Væpnede bander. Og 90 milliarder norske pensjonskroner. Dette er historien om Nigerdeltaets miljøkatastrofe.

Tekst: MARIA BIRKELAND OLERUD
Foto: MARTE RØMOEN og MARIA BIRKELAND OLERUD

– Vi får øyesykdommer, astma, hjerteproblemer og hoste av den forurensede lufta, sier Rejoice Michael (17) fra Goi, en landsby i Ogoniland, Nigerdeltaet i Nigeria.

Michael står ved Nigerelva. Med lavvannet kommer elvebunnen til syne: Gråsvart mudder, enkelte steder fortsatt hvit sand. Titter man ekstra godt, ser man ei regnbueskimrende hinne av olje på vannpyttene tidevannet ikke tok med seg.

Hun er så ung at hun ikke husker hvordan hjemstedet så ut før det gikk hull på Shells oljerør. Først i 2004, så i 2008, sist i 2009. Hun vet bare at hun gjerne vil bo her, om forholdene forandrer seg.

– Sånn det er nå, kan vi ikke tilbringe livene våre her, det ville vært et dårlig liv.

Høyforræderi

I Afrikas største oljedrevne økonomi lever Nigerdeltaets 30 millioner innbyggere med oljeutslipp like store som Deepwater Horizon-ulykken i Mexicogulften i 2010 – hvert år.

På 1950-tallet fikk de internasjonale oljeselskapene øynene opp for olja i Nigerdeltaet, til jubel fra nigerianske myndigheter. Men gjennom 1990-tallet anklaget ogonifolket Shell for å forurense jorda og vannet i nærområdet. I spissen sto Ken Saro-Wiwa, ogonienes uoffisielle leder. Saro-Wiwa og åtte andre aktivister ble henrettet for «høyforræderi» av militærdiktaturet i 1995.

Oljeutslippene har gjort Goi ubeboelig. Michael og de andre innbyggerne har måttet flytte til nabo-bygda. De er flyktninger i eget fylke. Med store tidevannsforskjeller og tropisk nedbørsintensitet ➤

JUSS: Rejoice Michael (17) vil studere rettsvitenskap. Men med forurenset jord tjener ikke foreldrene, som er bønder, nok penger til å betale utdanninga.

LAVVANN: FN har påvist at mangroveskogen, som er viktig for fiskekyngelen, er delvis ødelagt av oljeutslippene. Dermed blir det færre fisk i elva og verre å overleve som fisker.

FORBUDT: Gassfakling, å brenne av overflødig gass ved raffineriene, er forbudt ved nigeriansk lov. Likevel fortsetter flere oljeselskaper praksisen.

30 ÅR: FN har beregnet at det kan ta opptil tre

trenger oljesølet inn overalt. Fra elva til grunnvannet, deretter inn i jordsmonnet, avlingene og fisken.

– Mor og far har lite penger. Mor pleide å være bonde, men nå er jo jorda forurenset, sier Michael.

Helst vil Michael bli advokat. Men uten fisk i elva og rotvekster i jorda kan ikke foreldrene tjene penger til datteras utdanning. Jussutdanninga henger i en tynn tråd.

Økologisk katastrofe

I 2011 kom FN-rapporten som slo fast den økologiske katastrofen i Ogoniland: Lokalbefolkningen levde med kronisk forurenset luft og drikkevann. I landjorda fant forskerne rester av oljesøl på fem meters dyp, mens elvevannet var dekket av ei opp til åtte centimeters oljehinne. Det ville ta 25-30 år å rydde opp oljesølet, konkluderte FNs eksperter. Organisasjonen Amnesty International uttalte til Reuters at Shell måtte ta ansvar. Den britiske storavisa The Guardian kalte området for ett av verdens mest forurensete steder.

– Oljelekkasjene er en tragedie, sa administrerende direktør Mutiu Sunmonu i Shell Nigeria i ei pressemelding den gang.

Shell forklarte at de ville rydde opp. I fjor kom myndighetens oppryddingsplan. Lokal-

Operasjon Dagsverk 2017

- Årlig solidaritetsaksjon av med, og for ungdom.
- Går i 2017 til prosjektet «Fra utvinning til utdanning», av Naturvernforbundet og Natur og Ungdom.
- Prosjektet skal gi ungdommer som er fanget i verdens største oljekatastrofe kunnskap om og muligheter til en bedre fremtid.
- OD-dagen er torsdag 2. november. Støtt ungdommene som samler inn til olje-rammet ungdom i Nigeria!

befolkningen har ennå ikke merket noe til verken Shells eller myndighetens opprydding.

Oljeprodusenten har ikke villet la seg intervju av oss, og henviser til nettsidene sine. Der står det at selskapet jobber med implementeringen av oppryddingsplanen sammen med nigerianske myndigheter.

Norske milliarder

Gjennom Statens Pensjonsfond Utland (Oljefondet) har det norske folk 90 milliarder

kroner investert i britisk-nederlandske Shell, franske Total, italienske Eni og USA-baserte Chevron, som driver oljevirkksomhet i Nigerdeltaet.

Til sammenligning skal Nigeria bruke én milliard dollar, ca. 7,8 milliarder kroner, på opprydding i deltaet.

Den nigerianske miljøorganisasjonen Environmental Rights Action (ERA) og Naturvernforbundet jobber for et Oljefonduttrekk.

– Ved å investere i de forurensende oljeselskapene kan det norske fondet være ansvarlig for miljødeleggelsen og menneskerettighetsbruddene som daglig skjer i oljefeltene i Nigerdeltaet. Eierskapsspørsmålet kan være avgjørende for å få Shell til å ta ansvar, sier ERA-leder Godwin Ojo.

Oljefondets etikkråd anbefalte i 2013 å sette Shell og Eni under observasjon grunnet «alvorlig miljøskade». Men Finansdepartementet fulgte ikke Etikkrådets anbefaling. Istedenfor ble Shell og Eni innlemmet i Oljefondets såkalte eierskapsarbeid. Det betyr at selskapene rapporterer til fondet om miljøforhold.

Svartebørs

I Oruma i Bayelsa-staten har høvding Ernest Odenigbe lyttet til Shells argumenter mange

De som vil kjenne oljesølets påvirkning i størst grad er de unge. Fem ungdommer fra Ogoniland har snakket om problemene og om håp for framtida.

Tekst og foto: MARTE RØMOEN

- 1. Hva vil du gjøre når du blir voksen?
- 2. Hva er det største problemet med oljesølet?
- 3. Hvordan kan du selv hjelpe å forandre det?

John Pii, 19, Bodo

1. Jeg vil jobbe med rettsaker, slik at jeg kan hjelpe folk i lokalsamfunnet mitt. Da må jeg gå på Universitetet for vitenskap og teknologi i Port Harcourt.
2. Det største problemet er at ungdommer ikke kan gå på universitetet, fordi de ikke har penger til det.
3. Vi kan ikke fikse oljesølet på

egenhånd, vi trenger hjelp av folk som kan snakke med Shell. Og for å gjøre det må vi la verden få vite at folket her lider. Jeg vil at Naturvernforbundet og Natur og Ungdom hjelper oss med å nå verden.

Pretty Oerenwi, 22, Ogoni in River state, Bane

1. Jeg har lyst til å studere medisin, slik at jeg kan bli lege. Det er vanskelig å bli akseptert til legestudiet, fordi det er flere vanskelige nivåer man må gjennom først.
2. Det verste er skaden på miljøet, og at avlingene ikke gror. Barn blir påvirket hver dag, og det er ingen steder man kan bade. Mangroven og fiskedamene er ødelagte, og mange foreldre har mistet jobbene sine.
3. Jeg kan ikke forandre på det alene, men vi kan hvis vi klarer å få til et samarbeid med Shell. Jeg kan ikke bare tenke verden bedre. Derfor vil jeg fortelle om det til andre ungdommer i Norge.

Noel Leziga Dooh, 16, Goi

1. Jeg har lyst til å bli regnskapsfører, for da kan jeg holde andre menneskers penger trygge.
2. Det er så mange problemer! Vanligvis ville det være fisk og avlinger, kassava og høns. Men nå er det ingenting, oljesølet ødela det. Derfor er det heller ingen penger, og barn kan ikke gå på skolen. Lufta vi puster er giftig.
3. Shell må rense oljesølet og gi oss kompensasjon og stipender. Jeg har lyst til å studere master slik at jeg kan spre informasjon om dette til verden, og jeg ville ønsket å dra til Norge for å engasjere andre. (red. anm. : Noel besøkte Natur og Ungdoms sommerleir i Lofoten)

Faith Sean Emperor, 18, Bodo City

1. Jeg har lyst til å bli nyhetsanker, og å jobbe i massemedia med alle de store kanalene.
2. Oljesølet ødelegger så mange ting: fisk, mangrove, og avlinger slik som kassava og okra.
3. Lokalsamfunnet trenger hjelp og penger. Man kan ikke selge fisk og avlinger som er ødelagt av

olje. Jeg ønsker at vi kan få spon-sing av barna, de trenger stipender og små jobber slik at de kan betale for universitetet selv.

Samuel Lezor, 19, Bodo City

1. Advokat. Jeg vil bidra positivt i menneskers liv og hjelpe hele menneskeheten gjennom juridiske kunnskaper.
2. Oljesølet har redusert levestandarden vår.
3. Jeg kan hjelpe ungdom ved å arrangere seminarer og sånn for å lære dem hvordan de kan bruke sitt eget potensiale til å gjøre en forskjell. Jeg vil at verden skal vite at vi, ungdommen, prøver så hardt vi kan.

ganger: Gamle rør som lekker er ikke hovedproblemet. Problemet er bander som slår hull på rørene, tapper og selger olja på svartebørsen. FNs miljøprogram har slått fast at rundt 70 prosent av utslippene skyldes sabotasje.

– Noen ganger ser jeg folk som kommer forbi i båter. De har med seg olje for å selge her i byen. Vi kan kjøpe olje til kokeapparater og belysning, sier Peace Jacob (17), også hun fra Oruma.

Jacob lener seg mot rekkverket på brua

over Orumas Niger-forgreining. Hun mener det er fint at oljerørene i det minste gir noe tilbake til lokalsamfunnet.

– Oljesalget er ingen dårlig idé, for vi får ikke mye fra selskapet og mange er uten arbeid.

Fra brua har 17-åringen utsikt til bananpalmer og kassavaplanter. Den lysebrune floden slynger seg gjennom landskapet.

– Men jeg ville ikke badet i elva, slik de guttene gjør, sier hun og peker ned på to guttunger ved bredden.

For et utrent øye er det umulig å se at elva er forurenset av råolje. Men Jacobs familie merker det. På drikkevannet, som kommer annensteds fra fordi grunnvannet i Oruma er forurenset. På jordbruket, som går dårlig fordi jordsmonnet er tilgriset av råolje. På familieøkonomien. De får det nesten ikke til å gå rundt når avlingene er dårlige og vannet dyrt.

– Myndighetene burde bry seg! De burde reparere oljerørene og hjelpe oss ut i arbeid slik at vi får nok å rutte med, sier Jacob. ■

Medlemsbutikken

www.naturvernbutikken.no

Du får rabatt ved kjøp av varer i medlemsbutikken og du støtter Naturvernforbundet!

Testet av de beste!

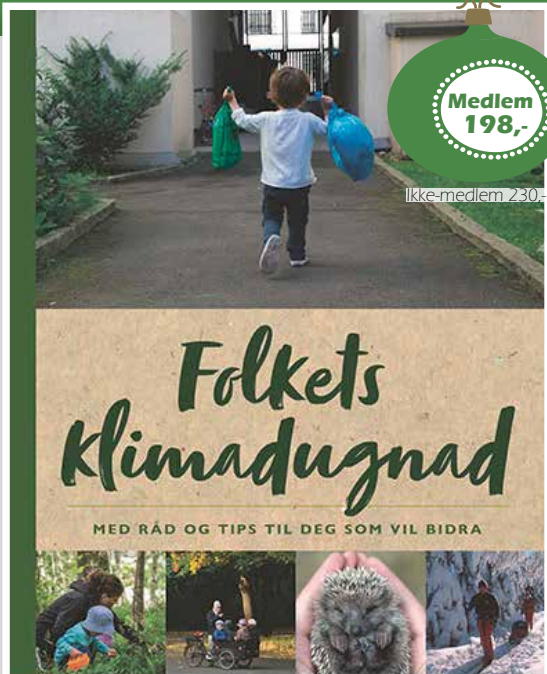
Janus Attacking Vikings ullundertøy

Janus Attacking Vikings ullundertøy er utviklet i tett samarbeid med det norske alpinlandslaget, "Attacking Vikings". Undertøyet er laget med tanke på toppidrett, men selvsagt vil vanlige brukere dra nytte av de samme unike egenskapene som Aksel Lund Svindal, Kjetil Jansrud, Nina Løseth og resten av laget gjør. Det geniale med denne ullserien er ekstrem elastisitet, unik passform i alle situasjoner og strategisk plassert luftighet. En nyutviklet metervare som vi kaller Air Wool er sydd inn på steder der du trenger mest, for eksempel bak på ryggen. Serien er testet under de ekstreme forholdene alpinlandslaget utsettes for, med gode resultater. Ikke minst forteller utøverne at ullserien er svært behagelig å ha på og sitter perfekt. Leveres uten Naturvernforbundet sin logo. Lilla til dame og asfaltgrå til herre. Str. XS-XXL. **Longs: 377,- (ikke-medlem: 438,-)** **Trøye med glidelås: 514,- (ikke medlem: 598,-)** **Trøye med rund hals: 429,- (ikke-medlem: 498,-).**

Janus designsull-lue

Janus Designwool lue i ull er behagelige å ha på og kommer i fargen lilla med sort kant nederst eller blå med grå kant nederst. Luen er laget av 100 prosent ull. Vaskes i vaskemaskin på ullprogram med flytende ullvaskemiddel. Lufttørkes.

Folkets klimadugnad

Med råd og tips til deg som vil bidra.

Problemer som er skapt av mennesker, kan løses av mennesker! Det nytter ikke å snakke det vekk lenger. Klimaendringene er her, og vi må handle mens vi kan. Derfor gir vi ut denne boka. Vi ønsker å vise at det er mange som er i gang med å gi sine bidrag. Unge og gamle, vanlige folk, forskere, politikere og næringslivsledere. Det blir ofte sagt «Hva kan jeg bidra med når vi har så mange store forurensere?» Vi vil sette mot i folk ved å fortelle at en rekke bedrifter og organisasjoner for lengst har utviklet visjoner og strategier for å minimere klimaskadelige utslipp. Det jobbes kontinuerlig med nyutvikling og implementering av teknologi og miljøtiltak. Sjumilssteg blir tatt. Dette er det viktig at det norske folk får et innblikk i. Det blir enklere for folk flest å ta grep i hverdagen når man ser hvordan sterke krefter i samfunnet satser.

Lue i merinoull

Behagelig lue i merino ull levert med Naturvernforbundet sin logo som liten vevd etikett på siden av luen. Farge: sort. One size.

Biekasse

Prisvinnende biekasse som gir et hjem for ensomme bier, marihøner og andre nyttige hjelpere i hagen. Dette er insekter som enten har en vital rolle med pollinering i hagen eller er effektive mot skadedyr, de elsker å spise bladlus og lignende. Produsert av slitesterkt, naturlig tømmer, og malt i en attraktiv lysegrønn vannbasert maling. Biekassen ser pen ut i hagen, og er den perfekte gaven til gartnere og naturelskere.

Sommerfuglmater

I sommersesongen brukes huset som en sommerfuglmater med førkoppene utsått. Da kan man servere sommerfuglene nektar og søt, moden frukt. Om vinteren folder man opp førkoppene for å lage en koselig overvintringsplass. Legg tørr bark eller annet materiale som halm for å lage nisjer for andre overvintrende insekter. Plasser sommerfuglmateren på en solrik plass, som er skjermet for vinden.

Pinnsvinhus - Iglo

Pinnsvinhus - Iglo tilbyr pinnsvin og andre pattedyr et trygt gjemmedest fra de mange farene i det moderne liv som gressklipper, verktøy, kjæledyr og rovdyr. Plasser igloen på en stille plass i hagen, på et sted som er skjermet for vinden. Legg blader og kvist rundt huset for å kamuflere det ekstra. Legg tørt gress (korte lengder) eller blader inn som redemateriale. Hvis nysgjerrige hunder eller grevlinger er i området, kan igloen forankres for ekstra sikkerhet.

Det lille insektshuset

Det lille insektshuset tilbyr en overvintringsplass for insekter som marihøner som livnærer seg på bladlus, et hjem for ensomme bier som er fantastiske til å pollinere i hagen, samt andre nyttige hjelpere i hagen. Ikke egnet for barn under 3 på grunn av små deler.

Plysjdyr

Ca. 30 cm. Egner seg ikke for barn under 3 år. CE-merket. Velg mellom ulv, reinsdyr eller elg.

Janus Ridder Slitesterk barnelue

Janus Ridder Slitesterk er en klassisk, funksjonell og komfortabel lue i 100% merinoull. Kan vaskes i maskin på ullprogram med flytende ullvaskemiddel. Plaggene holder seg best ved lufttørring, men kan også trommeltørkes på lav varme. Janus ullprodukter varmer og isolerer kroppen på kalde og sure dager. Et merinoullplagg kan absorbere inntil 30 prosent fuktighet uten av det føles vått. Kommer i fargen rosa eller grå med striper i kontrastfarger.

Naturvernforbundet

Nr. 2 - 2017

BESTILL SELV PÅ WWW.NATURVERNButikken.no ELLER Fyll ut denne kupongen

Porto og ekspedisjonsgebyr på 95,- tilkommer ved bestilling.

Vennligst merk at kupongbestillinger vil forhånds-faktureres.

Faktura sendes per e-post om dette er oppgitt i feltet under, ellers per post.

VARER VIL IKKE BLI SENDT FØR FAKTURA ER REGISTRERT BETALT.

FORNAVN		ETTERNAVN	
ADRESSE			
POSTNR	POSTSTED		
MEDLEM JA ☐ NEI ☐	E-POST/TLF		
☐ Ønsker å bli medlem (Hovedmedlemskap er kr 200,- første år og kr 390,- de resterende år.)			
ANTALL	VA RENA VN	FARGE	STR
ANTALL	VARENA VN	FARGE	STR
ANTALL	VARENA VN	FARGE	STR
ANTALL	VARENA VN	FARGE	STR

Sendes til AkseSS & Daylight AS, Verpetveien 30, 1540 Vestby. Kundetelefon: 64 98 05 10.

Se flere flotte produkter i vår medlemsbutikk: www.naturvernbutikken.no

Strikk dine egne naturvern-votter

Vis at du er naturverner med votter med Naturvernforbundets logo!

Tekst og strikkedesign: KJERSTI ALBUM
Foto: KRISTIAN SKJELLUM AAS

Naturvernforbundet trenger flere medlemmer og støttespillere, og da er det viktig å være synlig. Med disse naturvern-vottene er det ikke noe tvil om at du heier på Naturvernforbundet. Kanskje vottene også kan bidra til å verve folk du møter, som medlem eller aktive i lokallaget ditt?

Størrelser:

Det samme diagrammet gir både dame- og herrevotter, avhengig av garntykkelse og pinnestørrelse, og av hvor stramt eller løst du strikker.

Strikkefasthet: 30 masker per 10 centimeter i mønsterstrikk for herrevottene, 34 masker per 10 centimeter mønsterstrikk for damevottene.

Strikkevotter går seg til og tilpasser seg brukeren, og en maske færre eller flere på 10 centimeter er ingen krise. 29 masker vil passe bedre til litt større herrehånd og 31 masker til en noe mindre. Tilsvarende gir 33 masker per 10 cm en litt større damevott enn 35 masker.

Garn- og pinneforslag:

Husk at det mest miljøvennlige garnet er det du har allerede, eller finner i bestemors restegarn-skuff. Naturvernforbundets logo blir best gjenkjennelig om du bruker grønt og hvitt/lyst garn.

Jeg har brukt Rauma finull på de lyseste herrevottene og Sandnes Tove på de mørkeste, begge med pinnetykkelse 2,5 på vrangborden og 3 på selve votten. Damevottene har jeg strikket i Telespinn symre (den duseste grønne) og Rauma Rørørs lamullgarn (den klareste grønne), begge med pinne 2 og 2,5.

Prøv deg fram for å få omtrent riktig strikkefasthet. Hvis vottene blir for små kan du prøve å gå opp en pinnestørrelse eller finne tykkere garn. Hvis vottene blir for store kan du prøve tynnere pinner eller litt tynnere garn, eller erstatte sidestolpene med en enkelt sidemaske. Hvis vottene er for store når de er ferdige, kan du tove dem forsiktig, dersom du har brukt garn som ikke er superwash-behandlet.

Sånn gjør du:

Start med minste pinnestørrelse (for eksempel pinne 2 for dame og 2,5 for herre). Legg opp 56 masker med grønt garn og strikk 2 rett 2 vrang osv. rundt. På neste omgang strikker du rette masker over rette, og vrang over vrang. Du kan strikke vrangborden ensfarget eller med striper.

Hvis du i stedet vil lage flette-vrangbord som på damevottene mine, legger du opp 60 masker og strikker 2 vrang, 2 rett, 2 vrang, 4 rett osv. rundt. Hver sjettede omgang strikker du flette over de 4 rette maskene slik: sett de to første maskene på en hjelpepinne foran arbeidet, strikk de to neste maskene rett,

strikk maskene på hjelpepinnen rett.

Når du synes vrangborden er passe lang, strikker du en omgang rett i grønn mens du øker jevnt fordelt til 62 masker på omgangen. Bytt til største pinnestørrelse og strikk vottene etter diagrammet for henholdsvis høyre og venstre vott (det er bare nederste del av diagrammet som er forskjellig). Øk samtidig for tommelkile som diagrammet viser, så du til slutt får 72 masker tilsammen. Hvis du skal strikke mer enn 3-4 masker med samme farge etter hverandre, bør du tvinne garnet på baksiden for å unngå lange trådsprang.

På omgang 21 skal du sette av masker til tommel. Det gjøres enten ved å strikke de 13 tommelmaskene over på en løs tråd (helst i en helt annen farge) og deretter sette disse maskene tilbake på venstre pinne før du strikker maskene på nytt etter diagrammet. Alternativt kan du sette maskene på en stor sikkerhetsnål eller en tråd, og legge opp nye masker bak.

På omgang 59 begynner fellingen. I begynnelsen av 1. og 3. pinne, ta første maske av, strikk den neste masken og dra den første over. På slutten av 2. og 4. pinne strikker du to masker rett sammen. Når det

bare er 12 masker igjen på pinnene, klipper du av tråden og trekker denne gjennom alle maskene.

Til slutt strikker du tommelen: Plukk opp 13 masker foran og 13 masker bak tommelen, og 1 i hver side, til sammen 28 masker. Strikk tommel etter diagrammet.. På omgang 20 feller du på samme måte som for votten.

Fest trådene, vask og tørk.

Bruk naturvernkvottene med stolthet, og vis dem fram så enda flere vil bli med i Naturvernforbundet! ■

Du kan se flere bilder av naturvernkvotter og andre miljøkvotter på min instagram-konto @kjerstiaalbun

**STRIKKE-
MØNSTER PÅ
NESTE SIDE**

DIAGRAM HØYRE VOTT

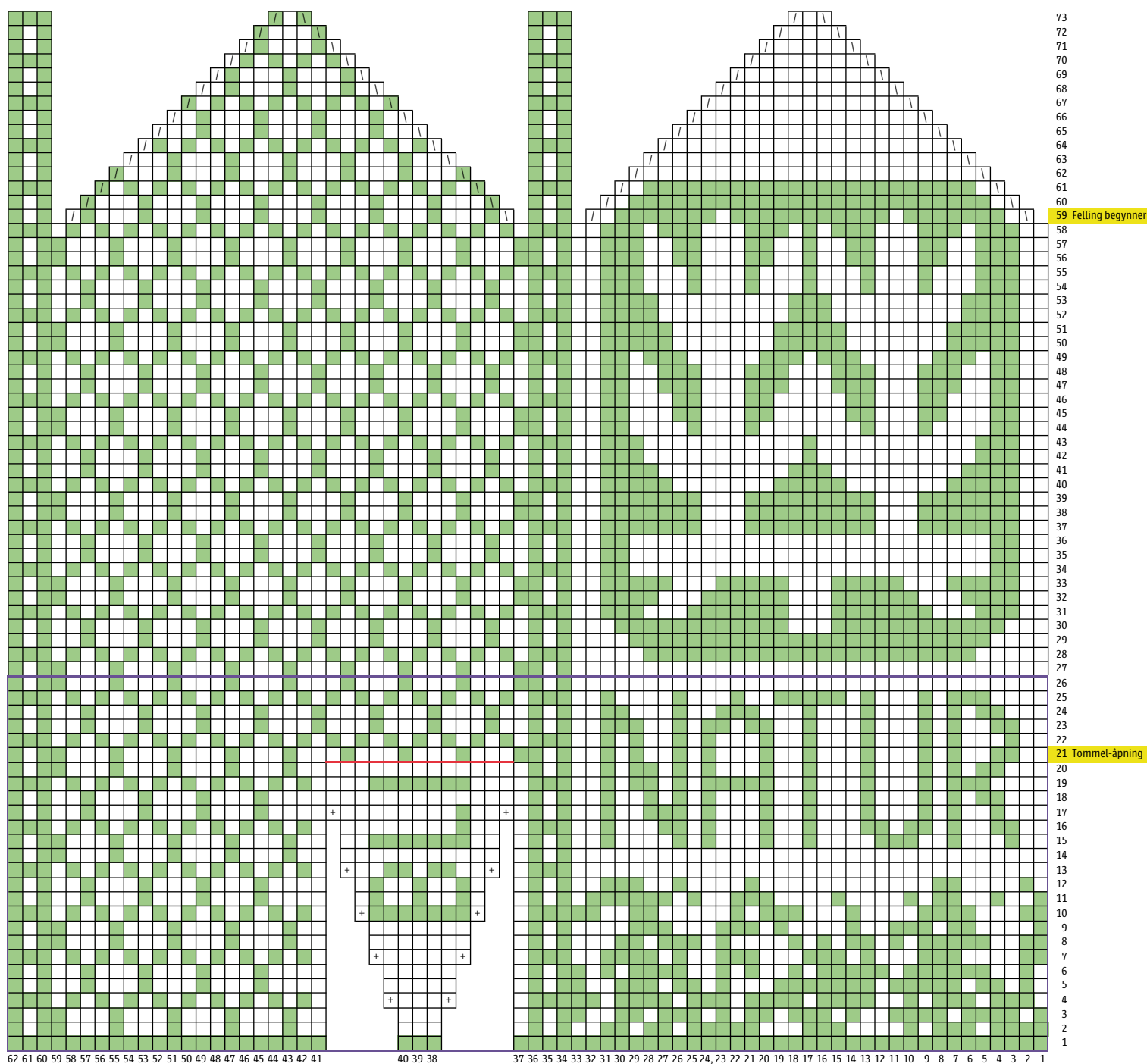

DIAGRAM VENSTRE VOTT

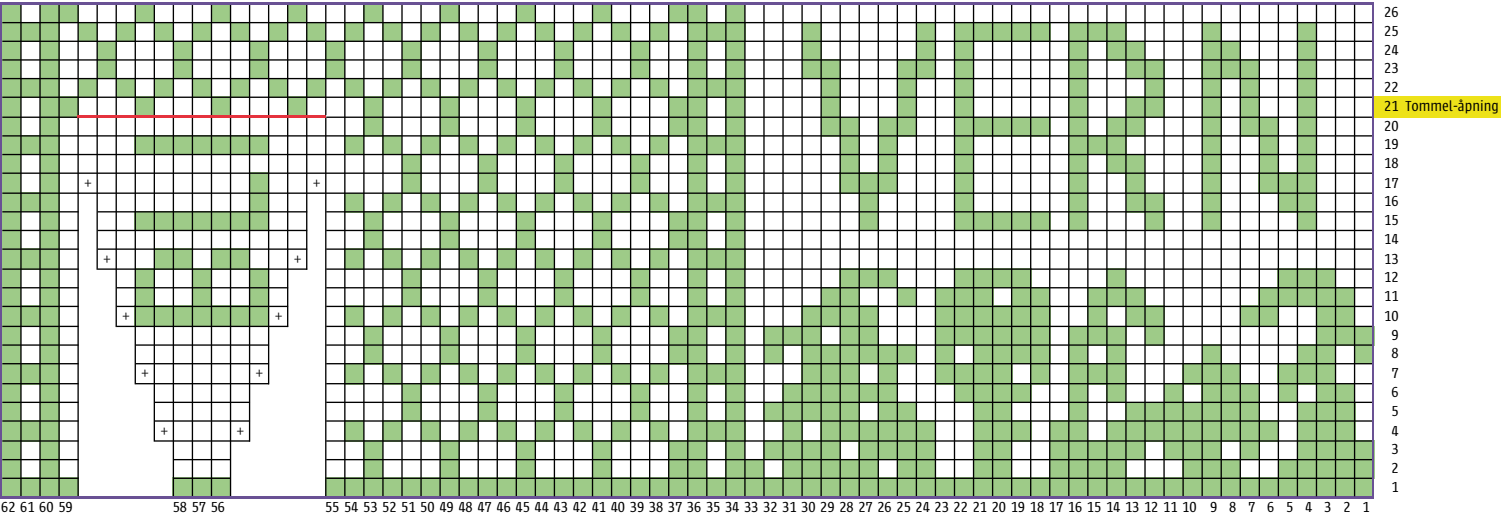

DIAGRAM VENSTRE TOMMEL

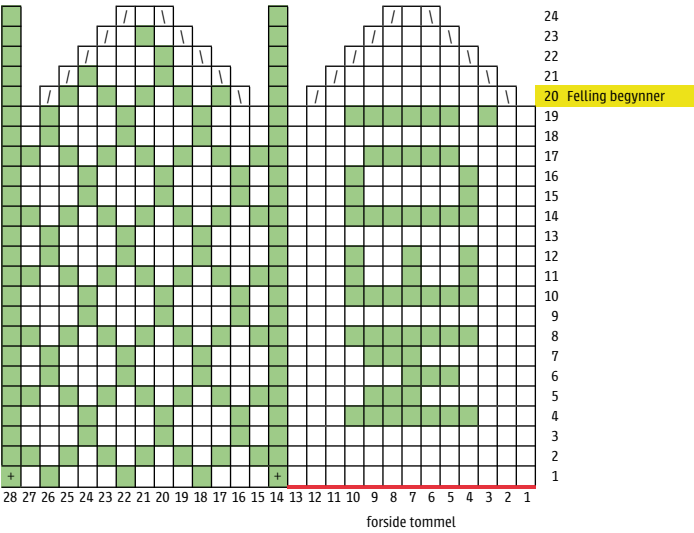
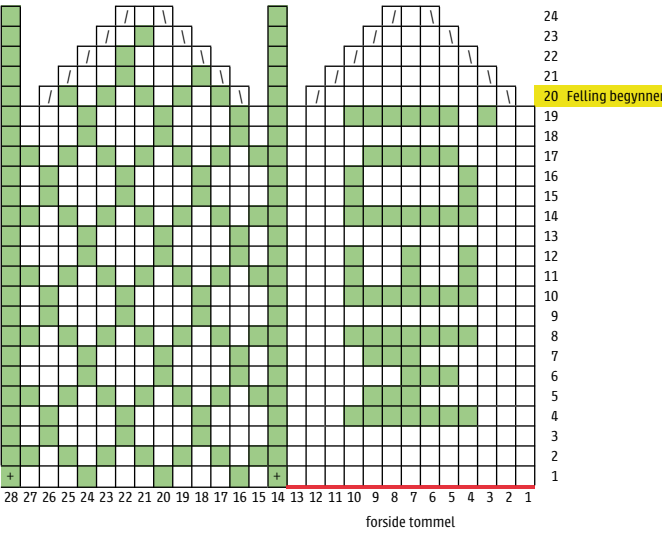

DIAGRAM HØYRE TOMMEL

FØR

Julie fiksa det!

Julie Hamre tok en tur til Espehaugen gjenvinningsstasjon i Blomsterdalen ved Bergen. Det endte med gevinst i Naturvernforbundets fiksekonkurranse!

– Jeg og min søster tok en tur til Espehaugen gjenvinningsstasjon for å se om det var noe der som vi kunne få bruk for. Jeg var på leting etter noen møbler da jeg snart skulle flytte hjemmefra. Der stod det en gammel, slitt stol som jeg bare absolutt måtte ha med meg hjem. Jeg tenkte at med nytt trekk så ville den se helt fantastisk ut. Så etter å ha manøvrert den inn i bilen, bar det av gårde til mor og far for å låne symaskin og diverse verktøy, forteller Julie Hamre i sin e-post til Natur & miljø.

– Først måtte jeg fjerne det gamle trekket og alle stiftene. Det var ikke enkelt, og det ble en del vannblemmes av det. Det gamle trekket ble mal til det nye, siden jeg ikke hadde mønster å gå etter. Putene og fyllet var helt ok, så det ble brukt om igjen. Siden dette var første gangen jeg hadde trukket om et møbel, ble det mye som gikk på øyemål og ren flaks. Jeg kunne kanskje valgt et litt enklere utgangspunkt for et slikt prosjekt, men jeg elsker tydeligvis en utfordring. Og det var litt av en utfordring. Tror aldri jeg har slåss med en stol før, men her var det bryting på høyt nivå. Spesielt vanskelig var det å få trekket stramt nok når jeg skulle stifte, forteller Hamre.

– Heldigvis for meg fikk jeg låne min tantes elektriske stiftepistol, ellers hadde jeg ikke hatt fingre igjen. Det viste seg i etterkant at den stiftepistolen hadde tilhørt min morfar. Han hadde jobbet litt som møbeltapetserer i sin tid, noe jeg ikke var klar over. Kanskje er det ham jeg har arvet min interesse fra? Uansett så ble jeg veldig fornøyd over resultatet og stolen har hedersplass i min nye hybel, avslutter den fornøyde møbelfikseren.

Natur & miljø gratulerer! ■

ETTER

Bli med i fiksekonkurransen!

Har du reparert, pusset opp eller fikset noe som var ødelagt eller utgått på dato? Send oss bilder og bli med i konkurransen!

Klær, møbler, sko, sykler, bålpanner eller helt andre ting: vi er interessert i alt som var

utgått/ødelagt og som er satt i stand for videre bruk.

I hvert nummer av Natur & miljø kåres en vinner, som får et bokgavekort på 500 kroner.

Slik kan du delta

- Send ett eller flere bilder av det du har fikset i jpg- eller png-format til tavarepa@naturvernforbundet.no
- Vi vil også gjerne ha bilder av hvordan det så ut før fiksing/oppussingen.
- Skriv noen linjer om hvordan du gjorde det og hva du synes om resultatet.
- Skriv «Fiksa det» i emnefeltet på e-posten.
- Av praktiske årsaker tar vi kun imot digitale bilder, sendt på e-post.

La naturen gå i arv

Som fastgiver bidrar du til langsiktig arbeid for natur og klima.

I over hundre år har Naturvernforbundet vist at naturvern nytter. Uten din støtte hadde naturen vært fattigere, elvene tørrere, skogene mindre, forurensningen større og løsningene lengre unna.

SMS med **NATURVENN** til **2377**

Vi sender deg (gratis) informasjon i posten

Gi et valgfrritt fast beløp i måneden! Fyll ut skjema nedenfor og send inn.

Riv av, Brett og stift sammen og send inn. Porto er allerede betalt.

Jal Jeg vil bli Naturvenn (fast giver):

Fyll ut hvite felt. Vennligst bruk blokkbokstaver.

Mottaker:

Norgea Naturvernforbund

Mottakers konto:

7874 05 56029

Belast mitt konto nr:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

KID:

(fylles ut av oss)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

☐ Jeg ønsker ikke varsler foran av hver betaling.

Jeg ønsker at min konto bli trukket hver måned med:

☐ 125 kr

☐ annet beløp:

Beløpsgrense pr trekk:

Beløpsgrense pr trekk kreves av Finansavtalsloven. Hvis beløpsgrense ikke fylles ut, vil den bli satt til 600,- pr trekk. Du vil likevel trekkes som avtalt.

Sted, dato og underskrift

Kupongen sendes med svarsendingsavtale eller til:
Naturvernforbundet, Mariboesgate 8, 0183 OSLO

Avtale Giro

Personopplysninger

Navn:

Adresse:

Postnr:

Sted:

Telefon:

Epost:

Personnummer

11 siffer*:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Naturvernforbundet

*Oppgi personnummer dersom du ønsker skattefradrag for gaver som årlig utgjør mellom 500 og 12000 kr. Vi vil rapportere støtten til Skattedirektoratet. I januar/februar vil du få tilsendt en bekreftelse på innberedt beløp, og beløpet kommer på selvangivelsen.

Naturvernforbundet

La naturen gå i arv

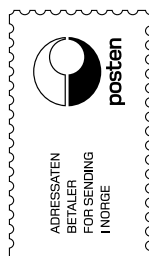
I over hundre år arbeid har vi vist at naturvern nytter. Ønsker du å etterlate en gave for å sikre våre felles naturverdier, kan du testamentere et beløp til Naturvernforbundet.

Familie kommer alltid først. I Norge er det arveloven som bestemmer hvordan arv fordeles. Du kan trygt velge å donere til gode formål og samtidig sikre at barn og ektefelle får sin del. Størrelse på donasjon ved arv er det du som velger.

Les mer på www.naturvernforbundet.no/testament

www.Naturvernforbundet.no | Tlf: 23 10 96 10 | naturvern@naturvernforbundet.no

Foto: Tarjei Skrede, Lofoten

Naturvernforbundet
Svarsending 0362
0090 Oslo

Riv av, brett og stift sammen og send inn. Porto er allerede betalt.

Slik gjenoppliver du en druknet mobiltelefon

Har du sølt vann på eller gitt smarttelefonen din en ufrivillig dukkert? Det kan være håp, men du må handle raskt.

Utstyrliste: En druknet telefon, papir/håndkle, rå ris i en pose, (eventuelt støvsuger) + en dose flaks og tålmodighet

Anslått tidsbruk: ett til to døgn

1 Fjern strømkilder. Det første man bør gjøre når elektronikk er blitt fuktig er å fjerne strømkilder for å minimere skade. Det beste er å ta ut batteriet. Hvis batteriet ikke lar seg fjerne enkelt (som på en Iphone), bør du istedenfor prøve å skru av telefonen.

2 Fjern løse komponenter. Ta også ut SIM-kort og eventuelt minnekort hvis det lar seg gjøre. Fjern eventuelle øretelefoner og deksler etc., slik at telefonen får luftet seg og fuktighet kan slippe ut.

3 Tørk bort synlig vann/væske med håndkle eller papir. Eventuelt kan man bruke en støvsuger for å suge ut vann. Ha i bakhodet at mobilen må behandles på en måte som forhindrer at fukt trekker lenger inn. Det er derfor ingen god idé å riste mobilen eller å bruke hårføner.

4 Hjelp mobilen med å bli kvitt resterende fukt. En mulig metode er å fylle en pose med rå ris (eller noe annet fukttiltrekkende som ikke skader mobilen), for så å legge mobil og batteri oppi posen, nedi risen, og deretter lukke posen. La mobilen ligge i posen med i ris i minst 24 timer, og vend den innimellom. Det er også mulig å bruke en stekeovn til å «bake» ut fuktigheten som har satt seg langt inn og ikke direkte blir eksponert for luft. Stekeovn bør kun brukes på telefoner hvor man kan fjerne batteriet. Ved bruk av stekeovn er det viktig å forsikre seg om at temperaturen ikke overstiger 70 grader. For høy varme vil kunne gjøre skade på mobilen. En annen metode for å bli kvitt fukt er å la mobilen bli liggende og lufttørke i noen dager.

5 Først når fukten er borte kan du sette batteriet på plass og prøve å skru på mobilen. Det kan ta to til tre døgn (litt kortere med risposen) før fukten er borte. Her er det viktig å være tålmodig, slik at man ikke ødelegger telefonen ved å sette inn batteriet/skru på telefonen for tidlig. All strøm som tilføres fuktig elektronikk kan skade telefonen.

6 Hvis telefonen slår seg på, men touch-skjermen ikke reagerer på berøring, fungerer det på noen telefoner å gjøre følgende: ta ut batteriet, hold inn AV/PÅ-knappen i ett minutt, sett batteriet tilbake og slå telefonen på. Gjenta dette flere ganger hvis det ikke hjelper den første gangen.

7 Hvis telefonen ikke kommer til seg selv innen en uke vil det antageligvis være behov for å ta kontakt med et mobilverksted eller lignende.

Silje Ask Lundberg
Leder i Naturvernforbundet

Miljøhistorie i retten

I høst skrives miljøhistorie når staten må møte i retten, anklaget for brudd på Stortingets miljøparagraf.

13. november starter rettssaken mot staten, og grunnlovens paragraf 112 prøves for første gang i retten. Da saksøker vår egen ungdomsorganisasjon Natur og Ungdom, sammen med Greenpeace, staten for oljetildelinger i Barentshavet.

Regjeringen har fire år med aggressiv oljepolitikk bak seg. Som første regjering i historien har de brutt alle miljøfaglige råd ved oljeutlysningene, gjentatte ganger. Ikke at de rødgrønne var stort bedre, de brøt 80 prosent av de miljøfaglige rådene.

Ved stortingsvalget i september fikk regjeringen fornyet tillit. Like fullt er det viktig å understreke at den aggressive oljepolitikken de fører har mindre og mindre støtte i befolkningen. I sommer kom en meningsmåling fra Dagbladet som viste at 44 prosent av befolkningen vil la noe av olja ligge på grunn av klimahensyn, og i undersøkelser fra Norsk medborgerpanel er det et stort flertall mot oljevirkosomhet utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja, også blant Høyre og Arbeiderpartiets velgere.

«Enhver har rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterleken» slår første del av grunnlovens miljøparagraf fast.

I år fyller miljøparagrafen 25 år. Derfor er det bare passende at det er 50-årsjubilanten Natur og Ungdom som tar staten til retten for brudd på denne. Dersom de vinner frem, vil det kunne bety mye for det fremtidige rettsvernet som naturen og miljøet har i Norge, og kunne ha store konsekvenser for en rekke andre miljø saker, på land og i vann. Men uansett utfall i november ser vi holdningsendringer i befolkningen, og i velgermassen til de store partiene. Derfor er det på høy tid at kursen legges om i oljelandet Norge. ■

13. november starter rettssaken mot staten, og grunnlovens paragraf 112 prøves for første gang i retten

50 år i veien

Naturvernforbundets svært livskraftige og driftige ungdomsorganisasjon har blitt dobbelt så gammel som sin egen aldersgrense. Den nye boka om organisasjonen er historien om 50 års miljømotstand, og er obligatorisk lesning for alle som vil forstå utviklingen i norsk politikk i disse årene, ikke bare for miljøinteresserte eller gamle Natur og Ungdom-ere.

Tekst: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvernforbundet.no

– Det har vært en ekstremt vanskelig og ekstremt støvete jobb, smiler journalist Ingrid Røise Kielland. Hun sitter på scenen på Kulturhuset i Oslo, for å lansere historieboka om Natur og Ungdom: Aksjonene som endret norsk miljøkamp. Salen er full av folk med et sterkt, personlig forhold til organisasjonen som formet deres ungdomstid. Hun er selv en av dem.

Sentral premissleverandør

De siste 50 årene har Natur og Ungdom vært den sentrale premissleverandøren for nye ideer i norsk miljøbevegelse. De er ofte først, ivrigst og mest synlig i å bringe nye miljø-saker inn i den offentlige debatten. Ingrid Røise Kiellands bok forsøker å beskrive dette, og tar utgangspunkt i organisasjonens aksjoner. Hun har plukket ut et knippe sentrale aksjoner, fra fenologi til Førdefjorden, via gasskraftverk, motorveier, skog og miljøgifter. Hun har snakket med et utvalg

sentrale personer fra hvert tiår, og beskriver godt den mangslungne aktiviteten i organisasjonen, både lokalt og sentralt.

Krevende oppgave

Det er en krevende oppgave å skrive om en organisasjon med mange sterke personligheter, selvstyrte lokallag og et vell av påfunn og ideer. Forfatteren har gjort et tydelig utvalg, og en del kan nok bli skuffet over at deres hjertesak er avspist med noen få linjer. Samtidig virker utvalget av aksjoner som dekkes både velbegrunnet og velfundert. Språket er glitrende, og historiene er krydret med anekdoter og tidbilder som gjør boken lesverdig. Organisasjonens utvikling fra feltbiologi via anarkistisk inspirert aksjonisme til dagens relativt strømlinjeformede og profesjonelle kampanjeorganisasjon er dokumentert på en dyktig og inspirerende måte.

Samtidig har Kielland tydd til journalistiske grep når hun også har intervjuet noen av Natur og Ungdoms største motparter i aksjonene. Særlig er passasjene om Statoils

 Fred. Olsen & Co.

representant i Hammerfest, Halvor Engebretsen, ved Snøhvit-aksjonene i 2002 tankevekkende. Dette løfter boka, og bringer inn flere perspektiver enn NU-ungdommenes.

Selvgående

Natur og Ungdom har alltid vært en svært selvgående ungdomsorganisasjon, og moderorganisasjon Naturvernforbundet levnes ikke mye plass i boka, annet enn å beskrives som «traust», lite opptatte av klima og dårlige til å prioritere. Natur og Ungdom er jo også en av få ungdomsorganisasjoner som har reddet sin moderorganisasjon fra økonomisk kollaps, med å gi lån på slutten av 1990-tallet da Naturvernforbundet hadde økonomiske problemer. Men i 12 år på rad har Naturvernforbundet nå vært styrt av svært kompetente folk med bakgrunn som ledere i Natur og Ungdom. Det har vært en tilnærming i saksfelt som også nevnes i boken, og samarbeidet er definitivt større enn på 1990-tallet.

Obligatorisk lesning

Kielland innrømmer gladelig at hundrevis av aksjoner, som kunne ha vært med i boka, er utelatt. Samtidig gjør aksjonsfokusset at mange saker som Natur og Ungdom jobbet med, men som ikke var like aksjonistiske, også er utelatt. Det er skrevet mange høringsuttalelser, holdt mange møter og bedrevet tungt politisk arbeid, også i Natur og Ungdom. Samtidig klarer hun å vise organisasjonens røde tråd, utviklingen gjennom fem tiår med ungdommelig aksjonisme for natur og miljø. Hun tar organisasjonen på alvor, og beskriver den som en ledende kraft i å løfte norsk miljøkamp fra biologenes bord til høyeste politiske hold. Det er et imponerende stykke arbeid fra Kiellands hånd, og skrevet på en slik måte at boken bør være obligatorisk lesning ikke bare for miljøinteresserte, men for alle som vil forstå utviklingen i norsk politikk fra 1970-tallet til i dag. Utviklingen som har beveget miljøsaken fra å være en nisjeinteresse, til å bli den kanskje aller mest sentrale konfliktaksen i norsk politikk. Natur og Ungdom har en uhyre sentral plass i dette, mer enn mange aner, og forfatteren klarer å beskrive dette på en både underholdende og lærerik måte. Løp og kjøp! ■

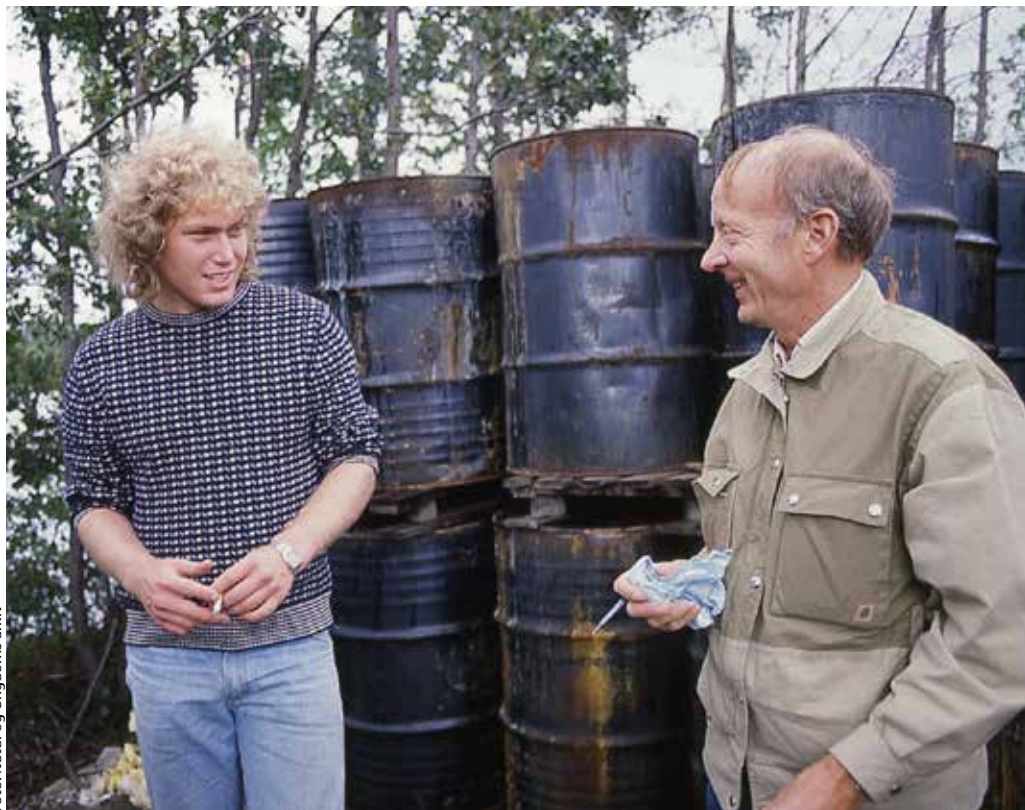

Foto: Natur og Ungdoms arkiv

Tønnegravingsaksjonen ved Unger fabrikker i Fredrikstad i 1985 gjorde Frederic Hauge til kjendis, og Natur og Ungdom til rikskjente miljøaksjonister.

Foto: Knut-Erik Helle/FIVH

Aksjonister fra Natur og Ungdom stanset Snøhvit-utbyggingen ved Hammerfest i 2002.

Kontaktinformasjon

Mariboegs gate 8, 0183 Oslo, Norge

☎ 23 10 96 10

✉ naturvern@naturvernforbundet.no

Nett: www.naturvernforbundet.no

Kontingent: Hovedmedlem 200,- første år, så 390,-

Familiemedlemskap: 300,- første år, så 450,-

Se www.naturvernforbundet.no/medlem for mer informasjon om medlemskap

ØSTFOLD: ✉ ostfold@naturvernforbundet.no.

Leder: Trine Strømme. ☎ 930 63 376

OSLO OG AKERSHUS: ✉ noa@noa.no

☎ 22 38 35 20. Leder: Gjermund Andersen.

Kontorleder: Maria Andersen

HEDMARK: ✉ hedmark@naturvernforbundet.no.

Kontaktperson: Thomas Cottis. ☎ 905 59 796

OPPLAND: ✉ oppland@naturvernforbundet.no.

Leder: Kjetil Bjørklund. ☎ 900 78 987

BUSKERUD:

✉ buskerud@naturvernforbundet.no.

Fylkessekretær: Per Øystein Klunderud.

☎ 32 75 05 04

VESTFOLD: ✉ vestfold@naturvernforbundet.no.

Fylkessekretær: Hans I. Nesse. ☎ 33 31 33 42

TELEMARK: ✉ telemark@naturvernforbundet.no.

Leder: Tormod Svartdal. ☎ 481 47 322

AUST-AGDER:

✉ austagder@naturvernforbundet.no

VEST-AGDER:

✉ vestagder@naturvernforbundet.no. Fylkesleder:

Peder Johan Pedersen. ☎ 456 05 646

ROGALAND:

✉ rogaland@naturvernforbundet.no

Daglig leder: Erik Thoring. ☎ 51 52 88 11.

HORDALAND:

✉ hordaland@naturvernforbundet.no.

Daglig leder: Nils Tore Skogland ☎ 55 30 06 60

SOGN OG FJORDANE:

✉ sognfjordane@naturvernforbundet.no.

Leder: Marit Vøien Nes. ☎ 975 88 502

MØRE OG ROMSDAL:

✉ moreromsdal@naturvernforbundet.no.

Leder: Øystein Folden, ☎ 71 53 33 31, 918 12 542

TRØNDELAG: ☎ 73 51 52 24

Regionssekretær: Hallgeir Opdal,

✉ hol@naturvernforbundet.no, ☎ 402 48 084

Leder Sør-Trøndelag: Steinar Nygaard.

☎ 976 13 429

Leder Nord-Trøndelag: Hege Hammerstad Steigedal.

☎ 456 98 480

NORDLAND: ✉ nordland@naturvernforbundet.no

Leder: Frode Solbakken. ☎ 908 34 535

TROMS: ✉ troms@naturvernforbundet.no.

Fungerende leder: Anne-Lise Mortensen.

☎ 970 89 377

FINNMARK:

✉ finnmark@naturvernforbundet.no

Leder: Leif Wasskog, ☎ 922 46 604

KOORDINATOR NORD-NORGE: Geir Jørgensen,

✉ gj@naturvernforbundet.no. ☎ 940 15 235.

NATUR OG UNGDOM: ✉ info@nu.no

☎ 23 32 74 00. Web: www.nu.no.

Leder: Ingrid Skjoldvær

Ta kontakt med organisasjonsavdelingen dersom listen skal endres. ☎ 23 10 96 33.

✉ medlem@naturvernforbundet.no

NYTT FRA NATURVERNFORBUNDET

Mange vil begrense oljen

For første gang ble begrensning av oljeindustrien et tema i en norsk valgkamp. I valgkampens innspurt ble Lofoten-erklæringen lansert. Her har mer enn 200 organisasjoner fra mer enn 50 land støttet krav om at Norge, og andre rike land med store inntekter fra olje, kull og gass, må gå foran i nedbyggingen av den fossile energiindustrien. Erklæringen har fått navnet sitt som følge av Lofoten, Vesterålen og Senjas store symbolverdi.

– I tillegg til at kampen om Lofoten, Vesterålen og Senja handler om nasjonalt vern av viktige naturområder, går saken også rett til kjernen av energipolitikken som kjennetegner mange rike, fossilproduserende land. Kampen om Lofoten har blitt en symbolsak for hvilken vei den globale utviklingen må gå, nemlig mot en avvikling av oljealderen, sier Silje Ask Lundberg, leder i Naturvernforbundet.

Mer enn 2500 personer demonstrerte for klimakutt i Oslo. Naturfotografer startet kampanje på Instagram for bevaring av Lofoten,

Foto: Siri Haugan Holden

Mange demonstrerte for klimakutt i høstens valgkamp.

Vesterålen og Senja. Kutt i oljeproduksjonen ble diskutert i debattprogrammene på tv, og i en meningsmåling var det flertall blant velgerne om å begrense oljeindustrien av hensyn til miljøet. Engasjementet ga ikke noen større utslag på valgresultatet, oppslutningen om de tradisjonelle miljøpartiene var omtrent lik stortingsvalget for fire år siden. ■

Foto: Tarje Sælen Lavik/Flickr.com

Norske togstrekninger er vakre, men akk så trege.

Landet med de trege tog

Norge har noen av de trege langdistansetogene i Europa. Samtidig flyr vi fire ganger oftere innenlands enn de som flyr nest mest, og er dermed Europas ubestridte flynasjon. Det viser en undersøkelse foretatt av Naturvernforbundet, med basis i statistikk fra Eurostat.

De plukket ut ruter med langdistansetog på mellom 300 og 700 kilometer, og sjekket gjennomsnittshastigheten på den raskeste togavgangen. Av de norske linjene er Dovrebanen raskest med 81,9 km/t, mens Bergensbanen er trege med 68,3 km/t. Men kun Romania og Bulgaria har tog som er tregere enn dette. Raskest er langdistansetogene i Frankrike, Spania og Italia. Paris-Bordeaux er Europas raskeste

tog, med en hastighet på 282,6 km/t. Også Russland, Storbritannia, Sverige, Finland, Tyskland, Tsjekkia, Østerrike, Irland, Ukraina og Sveits har tog som kommer over 100 km/t i snitt.

Delvis på grunn av dette flyr nordmenn uforholdsmessig mye. I 2015 fløy vi i snitt 2,8 turer innenlands hvert år. Svenskene flyr nest mest i Europa, men kommer ikke høyere enn 0,7 turer per person i året.

– Det er nødvendig med et ordentlig løft for å gjøre toget konkurransedyktig. Samtidig må det bli slutt på å legge til rette for mer fly- og biltrafikk, sier fagsjef Holger Schlaupitz i Naturvernforbundet. ■

Foto: Nicolas Rodriguez

Kampen for Øystesevassdraget er vunnet.

Øystesevassdraget er reddet

Regjeringen gikk inn for å bevare det unike Øystesevassdraget i Hordaland. Enestående elvenatur er nå reddet.

– Dette er en stor seier! Øystesevassdraget er en nasjonal perle, sier Silje Ask Lundberg, leder i Naturvernforbundet.

– Dette skal vi feire! Urørt natur blir stadig sjeldnere i Norge, og to tredjedeler av de største elvene er utbygd. Da er det ekstra gledelig at vi nå får et intakt vassdrag som betyr så mye for truede arter, naturopplevelser og

muligheten til å drive friluftsliv i et område uten tekniske inngrep, sier Ask Lundberg.

14 truede arter

Øystesevassdraget er et av landets aller siste større vassdrag som renner urørt fra fjell til fjord. Det har et unikt naturmangfold og er et av de aller viktigste leveområdene for sjeldne og truede moser i regionen. Hele 14 rødlista arter er registrert i vassdraget, blant dem den svært sjeldne tannkjølmosen. Den er bare funnet fire steder i Norge, og forekomsten i Øystesevassdraget er den største som er påvist. Utbygging av kraftverk i elva ville ha redusert vannføringen og rammet fuktkrevende lav- og mosearter. Det har Regjeringen nå satt en stopper for.

– Dette er gode nyheter. Vi har mistet mange verdifulle vassdrag de siste årene, men vi håper at nei til utbygging her varsler en endring i synet på hvor viktig det er å bevare verdifull natur, sier Ask Lundberg.

Vassdraget må vernes

Nå som planene for utbygging er avslått, forventer Naturvernforbundet at vassdraget blir vernet.

– Når Regjeringen nå har vedtatt å ta vare på elva, betyr det samtidig at verneprosessen for Øystesevassdraget må iverksettes umiddelbart. Det er på høy tid at Stortinget endelig gir Øystesevassdraget evig liv, sier Nils Tore Skogland, daglig leder i Naturvernforbundet Hordaland. ■

Inspirerer til klimahandling

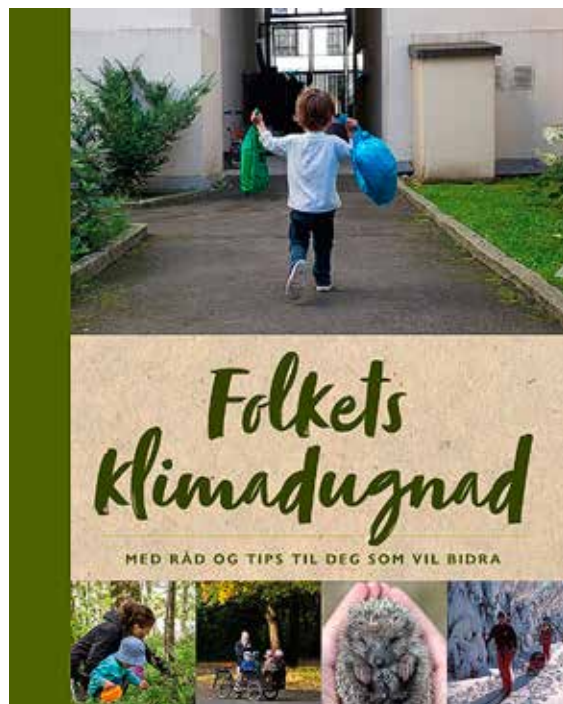
«Folkets klimadugnad» har blitt en praktisk, inspirerende og flott, om enn noe springende, bok om hva vi kan gjøre selv for å minske vårt klimaavtrykk.

Tekst: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvernforbundet.no

Det er et stjernelag som har snekret boken «Folkets klimadugnad». Dinamo Forlag markerer seg stadig mer på miljøbokfronten, og har til denne utgivelsen fått hjelp fra Naturvernforbundet, miljøjournalist Erik Martiniussen, Matvett og Natur & miljøes egen Tor Bjarne Christensen. Målet med boken er å gi råd og tips til hvordan vanlige mennesker skal kunne bidra i folkets klimadugnad. Det klarer de, men bokas mange, små stykker og enorme kildetilfang gjør at den best leses som oppslagsverk, ikke som helhet.

Del 1 av boka inneholder intervjuer med folk som er i gang med sitt private, grønne skifte. Forfattere, næringslivsledere, aktivister og LO- og NHO-ledere dukker opp i skjønn forening, og på slutten av kapittelet får alle partilederne komme til orde. Flere av historiene kjenner vi igjen fra forrige nummer av Natur & miljø, og fra Naturvernforbundets kampanjenettside «Mitt grønne skifte». Artikkene er forskjellige i form og synsvinkel, og det blir alt i alt en inspirerende, men noe springende leseropplevelse. Likevel er det mange gode ideer til tiltak du kan gjøre selv.

Naturvernforbundets kampanje «Ta vare på det du har» har fått hele midtseksjonen i boka. Her kan du lære stålsikling av ski, vedlikehold av grill, skopussing, reparasjon av vinduer og mye mer. Tipsene er i stor grad hentet fra kampanjens nettside, samt fra temanummeret av Natur & miljø som kom i fjor. Det er en god samling tips, som inspirerer til å reparere og fikse, heller enn å kaste og kjøpe nytt.

Bokas bakerste del inneholder intervjuer med de som skal gjøre det enklere for oss vanlige folk å leve mer miljøvennlig. Næringsliv og organisasjoner som er positive til de nye, grønne mulighetene har blitt intervjuet av Erik Martiniussen og Tor Bjarne Christensen. Intervjuene viser at mange har en gjennomtenkt miljøstrategi, og ser for seg en fremtid med mer gjenbruk og mindre klimagassutslipp. Det er en velskrevet og spennende seksjon, med mange interessante fakta. Visste du for eksempel at kun 14 prosent av elbilene i Norge er en Tesla?

Boka spriker i mange retninger. Det gjør den vanskelig å lese som en helhet. Som oppslagsverk, inspirasjonsguide og dugnadsstarter er den imidlertid god. Har du en venn som trenger gode tips for å komme i gang med sitt grønne skifte? Da er ikke denne boka noen dårlig julegave. ■

Bli med og gjør kirka grønn!

I kirka er vi opptatt av å ta vare på jorda og hverandre. Vi står sammen om vern av skaperverket og kamp for rettferdighet. Ta kontakt med din lokale menighet og spør om dere er med! På <https://kirken.no/gronnkirke> kan man registrere seg som grønn menighet, få praktiske verktøy og støtte til engasjementet, og bli en av over 330 grønne menigheter i Norge.

På Facebook-siden [Grønn kirke](#) deler menighetene gode tiltak og ideer. Lik siden og la deg inspirere.

DEN NORSKE KIRKE

Ja til mat.

Vår jobb er å skaffe mat til folk. Helt enkelt. Hver dag bidrar vi i Norge med 36 millioner sjømatmåltider på det globale middagsbordet, og som et av Norges største sjømatkonsern er dette også en av Nergårds viktigste oppgaver. En oppgave vi og kystsamfunn langs kysten vår lever og ånder for, hver eneste dag.

Derfor sier vi **JA** til fiske, levende kystsamfunn, rene hav og mat på bordet.

NEI til oljeboring i Lofoten, Vesterålen og Senja.

NERGÅRD
www.nergard.no